

Sonja Senjanović-Peračić

Split

PROBŪĐENI GLÂSI

PEČÈNO JE, ĐICO!

Kroz spūšćene kâpke žmîrka svîča o' pètroja, a vônj po kùžini se šîri. Parî kâ da ga dica ne obadâju, a svâku mǎlo nôs stîšću.

Dica skùpjeni plèçi vâtadu teplînu iz špâkera kòjega mǎter obîlato čës-minon 'râni. Infîšo zagledala se dica u tēču nǎopako okrēnutu, kòja jin nǎ polak kunplîre pēče. Pòspanin mîsliman privrčedu tû skùpjenu teplînu îspo tēče i pūvali bi u kunplîre sâmo da se čâ prîn ispèčû. Ūzdišu dica: »Čâ činîdu, tî kunplîri, čâ činîdu...?«

Svâku mǎlo sôl se s kunplîrima kârâ i nǎmaj đici jâvjâ: »Ôl' ste glûvi i nè čujete kâko ji' glâson pûc, pûc, tîran, čâ čekate, nēsriknji kunplîri, dîca su sǎnjiva, svâku mǎlo zajûja jin se glâva i kâpak nǎ pō se zatvâra.«

A ja, nǎjstârija, dūgēga vrâta, pa ga îstîžen, dēboto san dōtakla nōson tēču o' žēje pūste da in bûden čâ bližje. Ūnaprid, cmâkala san slǎnkastu kōru čâ řska i mēni se smîje.

Ma, kâd čemo čût: »Pečèno je, đico!«

NĪKOR NĪMA OVĀKEGA DÒBRĒGA TÒVARA

Trîba zafâlit čësmini brâškoj ča lîpi ôganj dâje da se uz ôganj ôtac lîpo ripòžâ i ûvatila ga vōja da razvēže òvû prîču.

Đida je ô' dva mētra vîsok bîja, a tǎnak i sûv kâ ôpanak. Fōrce je jēmâ kâ da si ga odvâlija o' Mōsora.

Smišno je bilo vīdit dīdu kad je na tòvara jāšija. Svòje dùgē nòge òko dròba bi mu sāvija, a kroz ārju dùgīn tīlon stršija i glāvōn kròza njū lanbikā. I sǎ' me ùvati smīj kad se sītin na čà je dīda slīčija.

Dīda je pīko nāčina u tòvara ĩnamoran bīja. Nīko ga nī smīja krīvo pògledat. Jèdnega dněva kad su òdili prema Dūjmovači, u bòtu se Àlbërto tūžnin jākuton oglāsija, zàmalo je dīdu sa sěbe bācija. I ni mākac s mīsta, kǎ da je vrīču ciměnta ĩzija i u svòje nòge je spūstija. Inšěmpjǎ se dīda jerbo tǎko nīšto ò'njěga nīkad nīje dožīvija. Lǎgodija ga dida po bėdriman i grīvi i šǎpjǎ mu: »Drǎgo mòje, čǎ ti je?« A òn je mūsaston čūnkon trǎt nǎprid vǎzeja. Ni tīlon, ni ũšiman nīje ni mřvu mřdnuja. Ispřvė, dīda je dėboto zǎplaka, promūklin glāson mu govòrija: »Jūr smo dėset gòdin jūskī proživili.« Dīda se zlamenīvǎ, i nī mu mòglo ũč ũ glavu. »'Kò se òvomen mòga nǎdāt, a svī ga tėtošimo kǎ člāna fāmīje.«

Nǎjveču mūku je dīdi zǎdavalo ča se svǎkome nǎ sva jūsta fǎlija: »Nīkor u grǎdu nīma ovǎkega dǒbrėga tòvara.« Vřtija se dīda òko njěga kǎ makǎko i svė mu līpe đite ĩmentova i frǎje, kad se òdilo u Svėte Mǎnde Mėrjǎnske i svėtoga Lǒvre u Žnjǎn. O' vėle mūke dīda je zabeštīmǎ svėtoga Mīkulu Pūtnika, a dīdi je tǒ bīja grīj jerbo nīkad, nīkad nī beštīmǎ. Nǎmaj se pomòlija za òprost svėtome Mīkuli i da mu osvīsti tòvara kǒji ga je na tī grīj bėštīmje nǎtira.

Mūčilo je dīdu kǎ mòra, ma kò mòre dòč přīd oči kum Petru sūsidu pòtla ča mu je Àlbërto učinija. Vǎs Lūčac če dòznat i svī čedu ga ũ đīr ùvatit. Dǒpokon je přīdǎ nj klėknuja i obečǎvǎ mu cūkra deòrza kòjega dǎje sǎmo ũnuciman za rǒđendan. I kad je svò strpjěnstvo izgubija, šībicon ga je po plėčiman posvīstija: »Nėsrīknjače, òl' ti ni mřvu nīje mėne žǎj? Onū mřvu ča stǎne ĩspò' nòkta?«

Īstega časa kǎ iz neba poklòpila ga ofėndiva bėsida iz težǎške kūče Pendīni: »Ne tūči, čòviče, bėštiju ako si o' rǒda Bǒžjega.« Pūno su dīdu tė besīde dišturbale i nī se njǎnka mřvu okrėnuja, kǎ da tǒ nīsu njėgovi pòsli. Zǎčudo, kǎ da je tǒvǎr razūmija kǎko mu se gospòdǎr uvřīdija. Nǎmaj je poskòčija i vėselo zarėvǎ: »Nīkor nīma ovǎkega dǒbrėga gospodǎra.«

DŮŠEVAN ZǎLOGĀJ

Za bǒžične blǎgdane tǒndīni i vǎži o' gǎrbūre o kantūni kūč bi zagřmili. Dīca bi sa bǎnčīča poskòčila, bǎba bi se zǎ glǎvu ùvatila, a dīda bi ščǎpon po ārji mǎnija.

Fumāri su na vèliko ðimili i vònji su se iz kùžine po kàleti priko dvōra širili. Ūžgano ūje žèglo bi gřlo i svì su pokašjūcali. A bìlo je kùč di se makāko inkāntā i nì znā da je òčitova fāmiju da nīmadu njānka zālogaj. Čèjad je sakrīvala svòjū nèvoju kā da su čāgōd kōmu skrīvili. Bōga su mòlili da jin čāgōd pròvidi, al' žèja je bìla vèla: nè dāj da sùsidi doznādu za našu nèvoju.

Po ārji, šjora Mānde je čūtila da mòre bìt lāko da njèzini sùsidi u potleušici nīmadu ni zālogaj. Učnilo jon je mùku i stāla je u svòjū trāvēršu bīzō mečīvat mřvu kaštradīne, glāvu vřzota i sūzu ūja i u tirku se stvōrila na njīova vrāta. S nīkin ašpērtin mòton se prižèntala: »Sùsidi mòji, neka van se nājde za blāgdane.« Drugāčije nì smīla rēč, da se nè bi ofèndili.

RŪGĀNJĒ PO SPLĪSKU

U Mārulovon grādu nāspram nīkome nì bìlo rišpeta, pa da si bija pōtomak o' kōnti, plemīči oli bìlo kòjē ðične lozē. Jèdnako su dōšli na tōlu kā i sirōmašni pūk kòji je žīvija izvan zidīn Čārevoga pālaca. Pūk je bija pūno bliži rŭgānjū zāraj nāčina živjēnjā i ča su njègova vrāta stāla òtvorena. Nì bìlo na vrātima ni mānice od otūna, ni alkē s kòjōn se tūklo na vrāta, vèngo kjūč vèliki i kò mu je dōšā bližje, līpo bi ga pòzdravija: »Zdrāvi i vèseli bìli.«

Živjēnje o' pūka je bìlo kā na dlānu, i pūtnik i nāmīrnīk mòga je pròštit kàko žīve i čā snūje, i čā jī i kàko će dōškat ònō jedīno sūtra ča ga mùči. I da je tīja, nī se mòga sākrit, kad zatvòrit vrāta i pōnistru bìla je sramòta. Jēmā je vèlu pòtribu za potūžit se i svòjū mùku podīlit sa nājblīžjiman. A kàko je sjūbjeno žīvija sa sùsidon, nājboje se òcitovalo kad nīje mòga ni mālò bōji zālogaj mřsa prèz njèga izist. Nīkor nì bija srītniji ò' njega kad je dāvā, činilo mu se da su njèga dārovali. Pròsjā bi vās, nèstale bi ònē trī rīge skŭpjenje na čèlu i kōrak mu je bija blāžji.

Kōntra tākēn živjēnjū carèvala je uncutārija, štucigāvānjē i rŭgānjē kā da je Belzèbub vāzeja svē u svòje rŭke. Nīje bìlo rišpeta ni prama ròjstvu, a nèsmoli nèčedu ūvatit ū ðīr Brāčanina i Vlāja. Plātīli bi oni lāštru nā svòj nāčīn. Pūno bōje su pròlazili fūrešti koji bi arīvali u naše vèlo, a mālò mīsto iz dalēka. I čā bi iz dājega dōšli, tō bōje zā njī'. Na fūrešte su Splīčani glèdali s rīgvarðon jerbo jin nīsu mògli nāč o' prve mānu. Svāka njī'ova bèsida i mòša bìle su na mīstu. Dīsali su sa pūno ðentīlece

nāspram domāčem svītu. U pr̄vōn tīru dāli bi jin ĩme mīsta ōklen su arivali, Njēmac, Pūjz, Slōvēnkinja, Māđarica, Čēkinja...

U takōn žīvjēnjū ni Splīčanin nīje mōga bōrdižat alavīja po svōme gūštu i ōn je jēmā rīgvārda, i zapīta bi se, kā da je u tūjen grādu, koja je ōvō ūžānca zavlādala u ovāko līpome mīstu. Kā da je žīvijā pod jēdnīn vēlikin kanočālōn i mōrā je stāt atēnto jērbo nī znā kādā i ōklen ga mōre kōjī vrāg ūhvatit.

Svē u šēsnaĳst vātali su jēdān drūgega na itac. Svāka mōša i mōt rùkūj ōli bēsida izgōvorena drugāčije, kōja nī bīla po domāču, ūvačena je kā na bakētīnu. I pōtla tēga bīlo je spūštānjā, voltāvānjā i rūgānjā. Ōsoba, ako nī mōgla ĩstēga čāsa dāt kōntru, dōbila bi kōjī pōgrdni pīššvarak kōjī je s vrīmenon pōstā nādīmak, kōjega i do dānašnji dān nōsidu njēgovi pīššvarak.

Ājme mu se, mājko mōja, ako je bīja dūratēšta i tīja tūč po svōjū i tīšcat dō kraja svōjū manjēru. Ēto belāja, stāvili bi ga na tāpēt i znāli bi, kad pōjde kōntrādon, tūč u pōkrive i rāmīne i zvīždat zā njīn. Īza kantūni izvirīvale su glāve da bi ga mōgli dekapōto izlūdit. Čōvik je mōrā bīt jāči o'kavafēra da sve izdūrā i nadmūdri kāletu i kōntrādu i da dōpokon ōstane svōj. Jerbo ako vrāzima nī naša ždrōnj, kōntrāda bi ga vāzela pod svōje ūzde i učinila da pōstane rēdikul. Nīje ništa bōje pōšla ni ōsoba kōja je bīla »pūsti me stāt«, ōli kad je kažīvala kolikō je »mōnjifa«. I njū su ūvatili pod svōje.

Splīčanin se u svōme rōdnome grādu mōrā dovīnut kākō tīšcat alēgriju i līce kōntra nōsu, a sve zāraj kōntrāde kōja ga pīti u stōpu. I da nī tīja, pūno tēga čā ga je mūčilo, bacīva je u vālcer, u glēndu, jerbo ako bi bidnjākā pōvr svōga mūšnoga žīvjēnjā, njēgovi blīžnji uvātali bi ga ū dīr, kōndīr, jēmadu u rùkān njēga i nōžice. Jēdān drūgome činili su i ōno čā nīje po Bōžjon zāpovidi. I kākō jin je žīvjēnjē bīlo sve tēžje, to ĳi' je rūgānjē svē žēšče agranpāvalo u svōje čanpīrāge. U tēmen rūgānjū svī skūpa izgūbili bi mīru i sāmī sēbi dāli māja. I s vrīmenon je rūgānjē pōstalo jēdān dīl žīvjēnjā njīlove ūžānce.

Ni dīca nīsu bīla škapūlānā o' tē nēsriknje ūžānce. Čūtīla su, bīdna dīca, u svōme rēstu kad su se nā njī' spūščale očāde kā drače na njīdva nējaka plēča. Nē bi li kōjī bēteg ōli mōšu pīrōnašli i prilīpili kōjī »līpi« pīššvarak. Nīkor se nī pītā kākō je dītetu nōsit tī tēret kad bi mu nādili pīššvarak »bālonja«. Kōndīr, učī se o' māli nōgūj.

Nī bīlo mīlosti ni nāspram dīteta kōje se s fālīngon rōdilo i mīvu cōtalo. Ni māter ga rōjena nī mōgla škapūlat od nādīmka »cōto«. Nīkor

se nî pītā kàko je mājci i kàko jon je pri dūši kad bi dīte prve kòrake učinilo, a dīte je kàno cvīt delikāni.

Na tò grūbo rŭgānjē, na tū nèsmiljenu užāncu, znāla bi se jāvit svòjīn milòstivīn glāson bāba Dŭjka, učinilo bi jon mīlo. Dīgla bi rŭke pūt nēba i mōleč zavāpila: »Opròsti in Bòže ča su se ūvatili bīdni jūdī i dicē, kà da jin je Belzèbub zaokŭpija dūšu.«

I ča je mōga pòbasji svīt težāški kòjī je u grādu bīja u večīni, i dānomice trŭdija i bīja okrēnut pòvazdan nòson prema zēmji, o' kòjē je trāžija blāgost i da mu ča obilātije rōdi. Kad svòje zēmjē nī jēmā, vēngo tŭjŭ zēmju, crkòvnŭ, i o' kònti krčija i ū zanju na krāju gòdine dīl, kà limòzinu su mu kànuli. I ča je mōga težāk s tākīn avārin dīlōn vēngo okrēnut se sāmome sēbi i svòjiman blīžnjima. Nī jēmā pŭno vrīmena za tō nèsriknjo rŭgānjē. Glēnda mu je bīla blīžja i njōn se rādova i òna bi ga mŕvu razabrāla i raščārala pŭtē da mōre čŭtit mužiku svòjē dŭšē s kòjōn bi se zalètija do zvīzd, di ga je zagīngala obilānce i mōga je mŕvu zakŭnjat. I čīn se probŭdija iz tē sānjane obilānce, òdma je čŭtija kàko mu crīva kukŭjaju. Svā lipost se izgŭbila i prītvòrila se u cāju nēvòjnoga žīvòta di lòpiža se gīnga prāzna svŕj komīna. Uvātija bi se rŭkān zā glāvŭ, a mīžerija je š njīn i dāje svōn fòrcon lamātala. Al' nī se dā. O' bōte zatrēslo je š njīn kano trŭs i kà fŭrija izlètija je vānka. Zapljŭsnula ga podivjala lebičāda, trēsa se mōkar i slīpjeni vlās ĩskā je snāgu iz dubīn. Da bi mōga i dāje vātāt ārju žīvòta uza àvāri zālogaj i grābit š njīn òno sŭtra kà mānu Bòžju, na òvōn līpon kŭsu zemjē, di su vīkoviman šājete blīskajuč cīpale i kānkari o' rātov nèsmiljeno sa sòldaskin còkulan arāčili i gāzili čējad kà òbišnu trāvu, i smŭtnju s mīžerijon ostāvjali.

I dōklen grēn po izlīzanin plòčan Cārevoga pòrtika, odrebatīje mi u tēnpla i nēstajen u katakòmbe, di me zāpjusnula tŭfina i šušŭr s kāpjama vodē. Ől' je jēdān žīvot u ūtrobi Pālaca òstā prignjēčen, ĩspo òvī kāmēni stŭpōv. Jāuk mŭke je òstā kroza vīkove i dānas mōš pròštīt i čŭt njīov znāmen, kòjī gòvori osŭšenin sŭzān. A svē to zāraj Cārevoga trŭpla i òkrunjene glavē, di rōbovi žīvedu svòj žīvot u fundāmenat grāda. I čŭje-du se njīovi glāsi do dānašnji' dān. Gòvore glāson trŭnje i strpjēnstva, iz kòjega pròcvā dīšpet za ne prīznat ni sāmome sēbi, a nēšmoli drŭgima. Kòliko je grŭb, a vèlik žīvot.

SLÀVIMO I MÍ SVĚTA TRÍ KRÁJĀ

Pokūnjena čejad òko àvārega ògnja sìdī. Prāznega pògleda i prèz rīči vātadu ārju. Jèdīno ji plāmen grīje. Nīma, nīma, nīma spīze, tūfina se učinila na tēče i brònzīne. Iz sùsistva vònji se šīridu. O' līpe spīze i fritul...

Kuma Marjèta nè more o' mùke i zīje... Vāzela je lùmīn sa krèdēnce ča je svītlija za pòkòj māteri i òcu. Zatrēsła jon se rùkā i sūvin je sūzan zavāpila: »Isuse, opròsti mi.« Īzlila je sūzu ūja iz lumīna po vrìlòj plòči nèk cvīči i vònj nèka se šīri iz kùžīne. Nèka sùsidi mīslidu da i mī slāvimo Světa trí krāja.

PÌLIP SE ZÀREKA

Gràbija je bržīn kòracima prīko vītāčā i dōci, pa zà čas zàstā da se izpūše kàko bi ūvatija jòš bržji kòrak, da mu ne pòbigne rēra. U fērāti, sām sòbon je rasprèdā: »Za kòjū Gòspu prīšin, kā da me u grādu čēka 'rāna i kùča brāna. Mòji dōma zāsigurno mīslidu da mi je pūno bòji život u grādu. A nè znadu kàko žīvīn gòre vèn žīvīna. Njū če kògòd vazèst sèbi i prūžit jon mīrvu 'rānē. A mēne kī da nè vididu, vèngo òkreču glāvu i bižū ò' mene. A kàko nèče kad me vīdu očèrupanoga i kàko se jèdva vūčen. Vīdi se po mōme 'òdu da nè znan štā ču i kùd ču. Prāvo se rēče: »Siròtinjo, i Bògu si tēška.« Po grādu sāmò što nè cvīlin glèdajuč mòje gornjāke kàko smo svī u īstoj razbījenoj lòpiži i dī gòd se mākmeno, po glāvān nan tūče.«

'Òdèci po grādu, zaslīpila ga svītlost grāda, bùtīge i šīroke ūlice. U prīvōn se tīru nī òsvrča na siròtinju grājskū i rādnie kòji su žgobāvali za sūvu kòru krūva. Zà njega je bìlo glāvno da žīvi i rādi u grādu. Kòndīr, čā 'òčeš bòje?

Bogāstvo mu je tūklo ū glavu. Vèlike kùče i kòntrāde osvītljene da mòš nāč ča izgubiš i po nòči: »Āj tí, Pilipe, nājdi u svōme sèlu kad štā izgubiš? Prīn češ òčīnji vīd izgùbit nègo nāč izgubjeno.« U grādu mu se učinilo da svè plīva u obilānci, a nīje mòga dokūčit da grād sakrīje svòje prāvo līce.

Dèboto na svākon korāku adòča bi i dvī crīkve jèdnū blīzu drūge i zlamenīvā se i zazīvā Gòspu Sīnjsku nè bi li mu se smīlovala da kòji pòsāl nājde. 'Òdajuč, dōša je i do Pjāce i zāgleda se ĩnkantano u gospòdu splīsku kàko se šētadu ūzdignute glāvē kā da svākin kòrakon gòvoru kò san i čā sān. Pa gòri, dòli, gòri, dòli. Po kòjū bèsidu izmīnidu, pa jòpet gòri, dòli. I ònda svāk na ponāse svòje mīslī prède. Čūdīja se Vlāj čā ne

zàpivaju. Kâ da gòvori: »Ê, da je nâs gornjâka kòlikò njižī, brzo bi se čùla nâša rëra i zaigralo kòlo po domâču. Čùlo bi se svè do mòga sèla.«

Ë, môj Pilipe, kâd češ mòč priskòčit grâjskū svitlèču grânu? Parī mi se pūno če Cètine pròteč...

Ûzdišuč kâ iz bàrila, u mīslima je dòzva svòje sèlo nâpodan Kâmešnice od desètak dīmova, di mu je nâjlipje. Sâmo da je 'râne kòliko trība za prirânit fâmiju. Di ga pīvac svâko jùtro bùdi, a zīmi kad zàpadne snīg i zatīpâ kùču, ònda pòčnu vūci oko kùče zavījat. I da nèče, glâvu mu ràzbistru.

Pa zârana ščučuren sidī zâmotan u kopârân uza kòmīn i čèka kâd če se òganj razgòrit, da mòre dòzvat žènu i dičùrliju. Ònda se i krâva iz kantūna jâvja, i òna bi tīla dòč bliže.

Iz tèga zalīčanjâ u žùjno sèlo, prènula ga i vrâtila ù grâd gòsvoja spliska. I lípo je do rīči čùja nježine olèče bèside: »Âj, Vlaju, čâ si se ìnkantâ, ôl' nè vidiš da pròlazi dâma?« Zavītija je glâvôn i na brzīnu jon je spūstija: »Ako si tí dâma, jâ san dâmôn.« Dâma se nīje òsvrčala nâ njega vèngo je brzala i vīckala se na vīsoke tâke, a òn je za njôn mīrsija nâ vas glâs: »Nù ti jâvla žènskòga, dī se pròpela! Pa da nīsu svī jâvli u žèni. Mòja Ānda nè bi učinila ni dvâ kòrâka, izvīnula bi se i ràzbila kī bòca.«

Nâšen gornjâku nīje bìlo mīrsko òkričat se za žènân i čùdija se kâko je u grâjskè žène líce bìlo kâ mlīko, vlâse rīcaste kâ u mâlega jànčiča. A gospòda u vèštite o' fine ròbe, kòšuja kâ o' svilè, postòle kâ da nè gazīdu po zèmji, a na glâvân klòbùk s krīlima kâ da čedu polètīt. Ne vâjaju se u 'òdu, vengo grèdu drīto kâ da su mètlu progùcali.

Inšòma, sve mu se skùpa ù glâvu zamùtilo kâ da ga je jèdân dīl ònè lòpiže ùdarīja ù glâvu... Pjùnija je u šâke i zatèga svòjū pripâšnjaču, svôn fòrcon je stèzâ òko pâsa (ù njôn tīščī kâmiš, brtùlīn i kèsu o' duvâna) pa je stèžuč zūbiman, škrīpjâ i zarèka se: »Nèš, Pilipe bìt čòvik ako ne prīstigneš òvū gospòdu splīsku. Jes' razùmija, Pilipe!«

MÈRĀNSKE VÍLE I MÒMAK BÂMBA

Zalepršale bi vīle iz svòjī' dvòrī mèrjânski' kad bi jin meštralūn zapūvâ i dònija dòbre glâse da je mòmak Bâmba mīvu zakūnjâ pòtla kopâčine iskrižane zèmjè. Znâle su dī se prùžija, u òsīn òskoruše.

Za nè bit líne, dolètīle su kraj crīkvice Gòspe o' Sèdan Žâlosti i bàlajuč slùšale nèbesku mùžiku iz òšebadi i čènpresi òklen su vrdūni,

gřdelini i mâle mårule cibilizåvali cjå, cjå, koloråtũrnu pĩsmu kòja se lètũč sjũbila sa jũsnon mōra i probũdila prĩlipke, nånare i špåre.

Čĩn su vĩle čũtile da se mōmak mũva i mřvu otvåra kåpke, břžje-bõje odrĩšile su svĩlene nåštre iz prĩsiju i zåplele su mōmka kå u pråvu mřřžu. Őn se nřje ni mřvu õpira, nètremice zågleda se je u nřĩ' i ništa razũmija nřje. Rũkån je trå õči. »Måjko mōja, ča je õvõ?«

Rådosne vĩle skåkale su õko njęga i pokařivale mu svętašnju rõbu spliskoga teřåka. I kad je mřvu dõša sebi, tũrale su jędna drũgu i svåka mu je tĩla za obũč se dåt rũku. Åšpęrta vĩla Dũjka dåla mu je gũču, a iz rũk jon je řvęlto Jęlica-vĩla kõšuju o' mōmka potęgla i rękla: »Čå si tĩ õ' mene bõja?« I pošåpjala mōmku: »Obũči se břzo da ne ozębeš.« Őne su se zåråj njęga dęboto zakårale.

Iz kręjånce, mōmak se sårkřija ĩza bũsa rũřmarina i obũka gåče, bičve i postõle gęte, a ståru rõbu õstavija nå sřid šikęme: kad ga dõjde rõdbina ĩskat, nek nånåj znådu da su ga õtele vĩle. A kad se vilån obũčen prĩřęntå u svętašnju rõbu, prĩšla mu je n�jmlaja vĩla-Åne i nånistila mu řurku i zabortũnala alamåre. Őzdisale su, čå nĩ zĩma pa bi jęmå viřje rõbe i svåka bi ga mõgla dotåknit. A kad nĩsu mõgle, dĩgle su glåvu i nĩsu dåle jędna drũgoj gũšta. Napõse, počåřčen je bĩja kad mu je glåvarica-vĩla na kõšuji zlåtĩni bõtũn na råkas kõletu zapęla.

Odleprřsale su u svõje vĩlinske dvõre kõji su bĩli pũni likõviti tråv, svę do štrõpa, a võnjalo je da mõre låko småntat glåvu. Dåle su mu kõmoru nek se målo raskõmodi, znåjuč da su ga zårårale zåzbĩlj i da će õstat i ulipřat jin u plęsu řivjęnja njĩove vĩčne dåne.

Plęřuč po Gõri męřjånskoj võdile su ga i kařivale řtõřiju svõga řivõta kad su dolętile iz Vĩdove gõrę sa Bråča čĩn je řũma ponaręsla. Męřjån je bĩja kå o' m�jke gõl. Gråjane, dũřevne jũde i vřkle glåve je dozĩvjå: »Splĩčani mõji, õl' van ne čĩnĩ mĩlo ględat u mõje gõlõ tĩlo? Põkřĩjte me zelęnilon, bĩ' ču van zåfålån, a ni vån nęče bĩt krĩvo.« Sa pũno riřpeta govõrile su mōmku Båmbi o jũdima kõji su čũli mõlitvu Męřjana.

Nåjpri čũja je njęgõv glås i õdma se s pũno jũbavi õdazvå profeřũr Jũraj Kolombåtovič, vęliki zajubjenĩk Męřjana, kõjega je rastĩzala mĩsal kå svĩ vråzi, kåd će mlådice čęnpresa, pĩnije i bõra ståsat i osvånut u bũjnoj lipõtĩ. I čĩn je Męřjån ståså u gõru o' mladĩča, prõsipja je napõse za fålu gråjskĩn õcima, profeřũrima i teřåcima, zlåtne jågllice pĩnije i bõra, a pęrciman rũřmarina svåku vĩřtu kõja ga je obĩlgala.

Mōmak Båmba s�znå je i o profeřũru Giromętti, kõjĩ je jęmå svõje mĩsto blĩzu prvęga vřja di bi znå zakũnjat põtla trũdna dåna i pũstega

notāvanja bilinstva na latīnski. Ōbrača je stīne po cīlomen tīlu mērijānskom i zagledāvā se kā u nājlipju divōjku. Kòntā je kòliko su miljūni gòdin stāra tā mērijānska plēča i dokāzā da mērijānsko tīlo nīkad vūlkan nī bija. Istraživā je vās bīljni svīt i svē čā na Mērjanu plāzi, čā lētī, čā slāzi i dōpokon kòje zmīje krīje i čā u ūtrobi snīje. Ūšā je u mērijānsku dūšu kā prāvi ōtac kad sām gòjī jedīnca sīna, a mātere nīma.

Bòžji grīj bi bīja da mòmku nīsu ĩmenotovali pīslike Kavanjīna i Bòtiča kòji su òpivali dūšu i tīlo dīčnega Mērijana. Pokāzale su mu òklen pīsmo nòtane izrānjaju urēšene bīšjanon i jāvoron i s tičjōn zijādon vòdidu nas u visīn visīnā di nān vērši 'rāne dūšu.

U svōmen lētu po gòri dōvele su začāranog mòmka na drūgi vīj mērijānski, di bi ūžali dōč zajubjenīci i krābili se o' lipòtē glēdajuč u nājlipju kartòlinu ūživo. Vīle bi ji' u tāko zanēsenon stānju alpēžo u nāručaj dīgle i lētīle š njīman prīko Mrduje pa drīto u Mòdru špilju na Bīševo di sēstra o' mèdvidice splīske plāska se u rājskoj modrīni... Nīsu stāli ni pō ūre, nāmāj je vīle ūvatila nīkā delòžija nāsram zajubjenīka, infīšo zagledani', začārani' zlātnon modrīnōn. Uskomēšale su se o' delòžije i kundīr jòš jēma mīsti di cvāte lipòta. Īstega čāsa vrātīli su ji' nāzad, i tō drīto na plòkatu kraj gūstīrne Svētoga Jērē, di su zajubjenīci - vřkle glāve dāle bēsidu da čedu Mērijān tētošit i čūvat. Meju njīman je bīja i inžinjēr Pētar Senjānovič, ča je ašētā skalinādu uza sāmu gòru, kā da mu je sāmī drāgi Bōg pomāgā. Tòt se nāša i likār Jākša Rāčič, ča je skākā òko krāja Aleksāndra da se smīli i kòjī miljūn pribāci za grādnu Mērijana i njēgove šikēme i stāništa. O' žēje pūste ūnaprid su vīdile tē ūcene glāve kàko se sīne šētadu u tījōn òdu kroz stāsalu šūmu pīnije i bōra, a fāzāni, jārebice i zēci nek se nājdu za prījateje lōva.

U tēmen līpon godimēntu nè bi mògle vīle sēbi opròstit da mòmku nīsu ĩmentovale pīslike Āntu Cetinēa kòjī bi vīlan i težācima ulīpšā dān kad bi se prošētā u ðentīlaston òdu sa špāncēron bīlon na glāvi pa bi brzā kòrakon do Sēdla. U litnjen štađūnu māšija bi se za dvī-trī smòkve višalice u težāka Ivāna, čījemu je sīnu u ðīnāziju nàuk dāvā. Progovòrija bi kòjū bēsidu s težācima pa kuntēntin kòrakon vrāča se pūt grāda.

Vīle su svāko mīsto mòmku pokāzale kòje ništo gòvori o' dīčnemu Mērjanu i òn se s pūno rišpeta poklōnija skīdajuč crjenu kāpu. Vīle su nāmāj vīdile i po tēmen kòjega je finoga ròda. Prizadòvōjne zaigrāle su mōnfrīnu i mòmak jin je dā rūku. Pòtla ðentīlastog plēsa i pīsmo je pāla prīn vēngo se ūščap mīsec ukāzā, glās mòmka je līpo šekundāvā. Dālo jin je mīslit, mòre bīt lāko da je čāgòd u ròjstvu s Mātōšičen Jōon, pivāčen

svìskōga glâsa. Dòklen su bàlale, jèmale su dòti jèdna vèlu žèju da se pisma spùsti niz vlâke i òkruni počivalište Sùstipana di su naši stâri ù san vični utònuli.

DVÍ DRVENE MÀRIJE

Nàmaj je po bàtu znâla da ròdica Marjèta dòlazi jërbo bi se zà'njū pâr skâl zatčala. Svà zapījana bànula bi na vrâta kùžine, pa uspūvanin glâson pòčela nīzat: »Svrâtila san se, ròdice mòja, jèma novitâdi.« A ròdica bi sâma sòbon zamrsila: »Bì će ti ga tót.«

»Znâš, Marjèta, čâ, nâjprin nâzdravimo s bičèrīnon ròzolja, pa će nan òdma' bìt làgje.« Lìznula je jùsne i pòčela Marjèta svòjū litàniju rasprèdat. »Drâga mòja i lípa, bìla san do Amerìkanbâra kùpit màlo làštika i kùrdele, a u bùtīgu komeštibile za tìče šemedikâna. Jùčèr san ti svû kùču dīgla u ârju, ràdija je brùškīn i batipān svè u šesnajst, a ūjen i òston svu mòbilju lùštrala. Lípo san izâšla na krâj, ròdice mòja, dān je dūg, a ne kâ ònè metijave žène ča se jèdva òkriču òko sèbe, ūvik nìkoga bòga bidnjakaju. Jâ ti tò àjn-cvāj, rùke mi ìgradu kâ da su se pritvòrile u makīnetu o' brijāča. I pīvan dòklen ràdin, pa me sùsidi gùštādu slùšat kàko lípo zavījen, a onâ Fīle Jòzina prigovāra mi da vrdāčen, a znâš zâšto, jerbo jon je tòvār ù uvo zapūvā. Glāvnō je da se lípo čūtin dòklen pīvan jerbo mi pòsāl šekondājè.

Dica su mi nèloše, učīdu i slùšadu, a tō je nâjglāvnije. Mâli mi je prâvi benjamīn, tīja bi se màlo prèveč kokolāvat, a mùško je pa ga mòran delikāno o' sèbe largāvat.

Ròdice mòja, jèma jèdna tâjna kòjū san pūno dūgo nòsila i nīsan ti se ūfala prīn òkrit, a stvâr je jùbāvnā. Ōnī mōj bètežni mùž po cīle dāne ajmèče, a tâko ìsto kad se vrâti sa pòsla, nàmāj pòčne stènjat, pa stènje, stènje. Dòklen san bìla mlāja, nīsān obadāvala pa san pròlazila prīko tèga ajmèkājā. Al' kàko stārin, sve mi višje tūče u mòžjane. Mâ, da nī bīja u likāra, dālo bi mi i mīslit da je frabèč, a likār mu je lípo špjègā: »Šjōr mōj, nīma nīšta za vīdit, tō van je pīhička stvâr.« I čâ mu tō dōjde? Dānomice drūga bòlest, jèdān dān ga probāda u rèbra, drūgi dān ù prsi, pa da ga glūšīdu ūši i da će mu glāva pùknit i na kōncu da ga vlâsi probādadu. Mâ, rèci mi, ròdice moja, jèsi li ikad za tū bòlest čūla? Al' ča jè, jè, mòran prīznat, ča se tīče prsiju, mòre bìt da ga bolī, jërbo bìl-savica ūvati ga prīko dāna. Inšōma, ròdice mòja, kàko se pòčne spūšcat nòč, svè mājje jaūče, a kad se bùtāmo u pòsteju, nīki blāženi smīj ga òbuzme pa dðpokon i vlâsi mu se smījū. A jâ rašīrenin očīman prātin i

nè virujen da je tò ònī čòvik ča je p̄riko dāna ajmēkā. Vās se p̄rtvori k̄a da je o' bunbāka, l̄ipi bēsīd nè fali, letīdu k̄a perušīne. Ònda skòkne k̄a p̄erce na mòjū bāndu o' kòčete i stāne me ḡrlit i jūbit. Znāš ča bi t̄ija (nè t̄iban ti u tančīne spomenīvat). Mēni se ne činīdu tē stvāri jērbo san čūla da ču dōbit kalamāre òko òčiju pa ču na kùkvižu slīčit, a tūgo mòja, jūr ji jēman, a nīkor jōpet gòvori da t̄ilo pòstane žviljasto, āj pa kòme mòš vīrovat i čā mi je za činīt? Žāizbilj mōran rēč, poza trūdnega dāna ne činī mi se t̄a đīnastika. Žūjna san se òpružit i zāspat. Òn spūstī m̄dsu i pòčne īstega čāsa ajmēkat da ga cīlo t̄ilo bōlī i da ga je pòčelo u vlāsīman probādat. Žāj mi ga ùčīni, a mūž mi je, a to spāda u svētu dūžnost ženē, pa ga m̄rvu dōtaknen nogōn. Òn se īstega čāsa stvōri na mòjū bāndu, a čā ču?

Ròdice mòja, spāsi me i dāj mi svīta. Tī si pūno tēga pròstila, nè znan čā bi ti dārovala. Èto, namāj ču ti pòtla nòvēne užgat svīču nājdebju u Svēte Klāre za tvòje zdrāvje.«

»Aaa... mòja Marjēta, čūdin ti se čā nīsi p̄rīn otvōrila dūšu. Namāj cemo tū jūbāvnū stvār rīšit. Slūšaj dōbro, Marjēta. Svā mūdrost ti je ča bi se òn t̄ija dānomice kokolāvat, a tēbe je īzilo luštrāvānje jerbo si īnfišana ù kùču k̄a i tēta ti Mārīca. Evo ovāko, kad se Mārīn p̄riblīži, a tī se līpo ripòžāj nā kosti, to te ne bolī, a òn nèka činī svōj pòsāl kàko mu je drāgo. Tāko i jā īsto činīn, ròdice mòja.«

DĪDIN DUVĀN I 'ÈRCEGOVKA

Čīn su mòmcīči m̄rvu ponarēsli, stāli bi se mūvat i tājne rāzgovore vòdit. Dovījali su se nā sve mogūče nāčīne kàko do duvāna dōč. A kad bi ga se dočēpali, ko srītniji ò' n̄jī. Īskali su sēkrēto mīsto ča dāje o' stārīji. Svī bi se izrēdali na jēdān španjūlet. I da su t̄ili, nīsu mògli sākrit kād su jī' izdāvale òči pūne sūz i kāšaj.

Mlāju čēljad mūčilo je kàko do škātule duvāna dōč. Zījali su pògleda tūžna i òtvoreni jūst. Čūlo se bogāvanje kad nī bīlo španjūleti. Na vās glās brōjili su p̄neze, k̄a da su cekīni. Privrčali su žēpe i škafetīne nè bi li se ukāzā kōji đīnar. U sūsīstvu čūli su se glāsi: »Īvāne mālī, pōj mi kūpit škātulu Drāvē u šore Jēlē.« A kād bi se šjor Jōzo dočēpā škātule duvāna, pūšija bi k̄a lūd. P̄ribācila bi mu ženā: »Jōzo, sūtra češ zījat.« A òn bi činija fīntu da je nè čuje i procīdija bi: »Dāj mi ga dānas.« Žēna, k̄a ženā, nāstavila bi nabrājat po svōjū: »A sūtra češ bīt srītan da jēmaš dvā španjūleta za cīli dān. Zā n̄jī' ču mōrat òkavit o' spīze i čēka' češ me

pûn nervožitadi nà vrj kàlete kâd ču se vrâtiti sa Pazāra.« A òn bi ðimija, guštā i sāmō bi dōda: »'Ōčeš li višje fèrmat?«

Dīda mōj, a i stāriji, pūšili su škīju kōjū bi donōsile žēne iz 'Èrcegovine. Svākega mīseca zàklapala bi na vrāta 'Èrcegovka, i òdma' ūtijo u kōmoru ūlizla. Ūvik bi me prēnula kad bi se stvōrila prēz rīči. Svā je bila zamōtāna u nīkī strāj, nosēči ga kā svōjū òdiču. Strilāvala bi òčiman i zapītala promūklin glāson: »Dī je stāri?« Ōdma' smo je se dōsitali po ðugōj cīrnōj bñnici i mōtu da prodāje duvān. Nāmaj bi' dōzvali dīdu, òn bi se š njōn nāsamo dogovārā. Pōtla rāzgovora 'Èrcegovka bi iskala: »Stāri, dāj mi mālō mīsta da ga mōgu izvadiť.« Iz kōmore bi 'Èrcegovka izašla s jednīn kīlon duvāna kōjega je sākrla òko tīla.

Kad bi prūžala dīdi duvān, strilāvala je òčiman i škīljila kā kùkviža prīko podvīnuta nōsa i svē nas u kōmori obamīrala nīkōn žvèltecon da bi i rēpca u lētu ūvatila. U isti čas svā bi se pritvōrila u čanprāge kā da čemo je trādit òli če finānci na vrāta bānut. U līcu je bila svā škūra i pūna ðuboki grīšpi. A nīje se za čūdit. Kā da se mālō nāpatila na pūtu od njēzine 'Èrcegovine pa do grāda pod Mērjanon. Tūklo je svākojako nēvrime i mōrala se vèrat kā bēštija po òputinan i spūšćat se niz planīnu u dōce kākō bi izmakla fūrbastim fināncima i žēndarima.

Ōl' je zāčudno da su se pūsti strāji i patimēnti na njēzinon līcu, u mōtu i òdu òčitali. Bīlo je mūšno za vīdit tāko ustrājeno žēnskō čejāde. Nē bi ni bēsīdu progovōrila, kā da je prēz jāzika. Nīsmo znāli iz kōjega je mīsta, ni kākō se zōve i je l' jēma dicē i je l' je kō dōma žūjno čēka.

Inšōma, dīda bi je ūvik līpo dōška i nā sva jūsta pofālīja duvān: »Žūtī se kā zlāto i līpo vōnjā i guštān ga pūšit.« Od tē dīdine fāle kā da njēzin pōgled nīje ni mřvu tōplīji bīja. Pārilo je kā da jon dīda nīje ništa rēka. Skūpila bi na břzac pīneze, okrēnula se prēz ijēdne rīči i kā šījūnāda nēstala ĩza kantūna o' kuće.

Mī bi se, onāko māli, skūpili òko dīde i mōlīli ga da i nān dā povōnjat tī duvān ča se žūtī kā zlāto. Al' zā čudo, nīkome o' dicē nī duvān līpo vōnjā, vēngo nas je žēstoki vōnj zāpjustujuja, skūpīja nan čēlo i òči, a jūsne ispēčīja.

Dīda je s vēlon pōmjōn duvān spremīvā u pōveču kēsū o' rōbe, pa ònda š njīn u škārtoc, da se prēveč ne osūši. U lītne dāne znā bi ga zamōtat u līšće o kūpusa kākō bi mu vrātīja žīvot izgubjeni. Čūvā ga je dīda u škřīnju kōja je jēmala na pōkrīvu sīku o' cāra Frānje Jōsīpa s vēlikin bāfīma i cārīce Elizābete s krūnon na rīcastoj kōsi. Inšōma, dīdin duvān i cārška fāmījā ūvik su bīli pod dīdinin kjūčēn.

Svåkoga pūta kad bi se tabakjêra isprāznila, otvārā je đīda škrīnju, a jā bi' istêga čāsa poskòčila da vīdin càricu s līpon krūnon pūnōn pērlīc.

Kūrjōžasta san bīla pronoštīkat čā svē tō đīda čūva u škrīnju kad je ūvik pod kjūčēn. Znāla san da leži po dužini crna žūrka s alamārima i gāče i kòšuja svetkòvna, postòle, bīčve i kāpa cīna, jerbo je bīja udōvac. Kad bi se mōj đīda priobūka, nīkor nè bi rēka da je težāk. Jēmā je ništo u sēbi o' finega artīšte, sa njègovin bīrkōn zavīnutin prema òčīman. Zasīgūro je tīja mōj đīda da mu bīrk būde kā u Frānje Jōsipa.

Kad bi đīda tīja zapālit, līpo bi se ripòžā u svòjū poltrōnu. Nāmāj su njègovi žūjavī pīrsti pòstali delīkāni kā da je rūka inpjègāta. Duvān je vèlon pōmjōn zamotāvā u kārītinu i vīrtija ga u španjūlet kòjega je po dužini zalīpija pīrko jūsan. Pārilo je kā da je španjūlet izaša istêga čāsa iz fābrike. Gūštā je mōj đīda pūšit 'èrcegovački duvān ča līpo vònjā i žūtī se kā zlato.

Dandānas kad prōjden pīrko Pazāra i vīdin duvān 'èrcegovački, nāmāj ga òčīman nāsmījanin povònjān i tīla bi ònī vōnj probūdit, al' zasīgūro je òstā u ārji dītīnstva mōga.

MĀTERINA ŽĚJA

U dūgīn nòčīman na svāki šūšūr poskòčila bi'. I na ònī nājmanji, kad līšče zadržē. A napōse kad san čekala vīsti o mōjīn sīnīman i čòviku mōmen, na kòjōn bōjīšnici čūvaju strāžu.

Ispruženi rūk mōlila se do nēba da mi òstanu žīvi, jāblani mōji. Sēstro mōja, tēški su òvī rātīni dāni, kad se nē zna òklen mōgu zapūvat vītri ūbojiti. U jūde je ūšla nīka vèla mīžnja. Kò je òvo zakūva, dābōgda mu se rāzbīstrila glāva. Pīrko nòči kūča òstala je pūsta. Iz svākega kantūna ništō se crnī. Dī gōd pōgled se spūsti, za sīrce me grābi. Progānjaju me prāzne pòsteje i dīčinja rōba i svē zīje kā prèz dūšē, a jā jī' būdin òčīman pūnīn sūz: »Progovòrite žīvòtōn i vèsējen od jūčēr.«

Sēstro mōja, kad san sāma, mōlin Bōga i pītan ga: »Bože, je l' mōra bīt rātovanja i je l' vīdiš kāko nārod gīne i da ga mūčīdu i gāzīdu, nesmiljēnije vēngo u mīru mōjū līvadu. Kòliko san pūta uzdanula kā da se nā me planīna svālīla. Žīvīn sa ūzdasīma i sūzon. Dòživjen mōga čòvīka i sīne žējōn mājke da se čā prīn vrātīdu dòmu svōme.

Svā srīča ča su mōja trī sīna, trī dīke māterīne, i čòvik mōj tōt iza planīne. Pa svāku mālo dovēden jī mīslīman ū kuču za stōl, da se mālo òmrse, pa š nījīma līpe rāzgovore vōdin. Al', fāla Bōgu, ne prōjde ni

šetimāna i ěvo bārēnko jēdān bāne na vrāta. Oživi dvōr i kùča, pa mi se òdma učini da je dōša krāj rāta. Līpo li je kad me dičinji glās išče, òdma' dōbijen krīla. Nē znan je l' se smījen òl' plāčen. Ònda nē znan ča bi prīn dōfatila. Svā se smēten o' žēje da mu ča prīn zālogaj pružin. Glēdan ga dok jī, i jā sřčen dāhon svōjīn, nē bi' li strēpnju bārēnko mřvu zalīčila. Za rēč prāvo, sīne mōje o' mōga pūstoga svītovanja bōlī glāva. »Čūvajte se, dičo mōja, pa če vas i Bōg čūvat. Dōbro se ošērvajte òko sēbe nā sve bānde, svākoga svīta jēma po planini.« A òni ponāvjadu i snāgu mi dāju: »Ne bōj se, svāki mētak ne pōgādā, mājko.«

Rāstanemo se u smīju, a pōtla tēčū sūze kā lūde i nē mogu ji zaustavit, svā se okūpan ù njiman. Al' jēma dān kad u òcima zāstanu, a jā jī' ūzdisajima tīrān: »Potēcite, ol' ne čūtite kākò sřce 'oče da iškoči.«

İspračan jī' niz kōntrādu, pōgledon jī' prātin dōk mi se ne izgubidu iz vište. Nīsān učinila ni dvā kōraka, a mēne stāne u prīsima stēzat, pa òdma' dōzīvjjen bēside mōjē dičē: »Ne bōj se, svāki mētak ne pōgādā, mājko.« Sēstro mōja, jēdno vrīme lāgje mi je, dok čūtin teplīnu nřjovi bēsīd, al' břzo izvitridu u nīkōj māgli, pa jōpet vāpīn zā njiman.

Nā prag o' kùče dōška me mōj Gāro, pa diže prīdnje nōge kā da me 'òče ūtišit i spūšča čūnku kā da bi mi tīja ništō kāzat. Začudo, nīkad ne kajīnkā kad sīnovi òdlazidu. Znā òn kākò mi je pa nēče da me i òn žalosti. I tāko sīdīmo prid kùču ūre i ūre i zājedno tēret mīslī bīstrīmo. Svāki pūt kad san prizlōvōjna, mōj čōvik kā da čūti, i nřjēgōv glās stāne me blāžit: »Žēno, smīri se, nē gine se kākò tī mīslīš. Prōče i òva nenādinja, pa i òva dūšmanska kāša kōjū su kāždrafi-nējūdī zakuvali.«

Iz štāle krāva Bīlka se jāvjva, i čīn prīstūpin k njoj, nīkā blāgost me prēuzme. Dōčīn pōčnen mūst, š njōme rāzgovore vōdin pa zāudobin nāmaj da mūzen i mlīko prīko kānte potēče, a jā zāvatin mlīko rūkān i lice mōčīn, a rūke zāstanu i kroza òči zāklopljene obīden diču i čōvika mōga na rātištu.

Sēstro moja, ta moja zalīčānja vrīdidu mi sūvoga zlāta. Vīruj mi se, čīnī mi se da sēstrōn rōđenon razgōvāran. Līpi rāzgovor me gōjī kāno da mi nāda līpje dāne krōjī. A vīruj mi se, svāka mīlost izlazi iz mājke. Razūmit češ me jerbo si mājka i žena.

Pītaš me kākò mi je po nōči. Jūto grūbo, i prīn vēngo spūsti se nōč, ūvati me strāj, a nēšmoli kad kùču zaokolīša mrāk krācima crnīn, ònda nē mogu ni glāvōn izvīrit vānka. Čūjen šīšmiše kako zlīn glāson grīcule mi čīnīdu i svā se ustrēsen. Nōč je dūga kā da se trī dāna òre i kōpā.

Puno san mirnija po dānu. Dān mi svāko jūtro svītlost ū dūšū kāne. Al' nīje mi tō dōvōjno kad žūjna san rāzgovora, a ò njega nīma ni glāsa ni dūva. Mīščani se ūvūkli ū se, zašve ča smo slōžni. Svāk naponāse svōjū mūku prīvrče i nē ufa se na svītlo dāna iznīt. Dōboga je tēško òvo vrīme vūčje. Čūjen da je iz drūgi krāji čējad mōrala òstavīt ògnjīšte na zāpovid nejūdi i da nīje smīla nīšta sōbon òdnīt. Jādan nārod, ča je jōpet doživija.

BORDIŽALA JE GLĚNDA

Bordižala je glēnda kā vīla o'krējānce, òkičena pērlīcan o' ūžānce, i prōsipjala je pēlud po kōntrādan i kāletan. A dī nī ūlizla, ūšla je u svē žūnte pūka i gospōde, prāve i nāvnrute. Unāšala je vedrīnu svōjōn dētīlīstōn rūkōn i krābila nākupjene brīge, kōjī' je bīlo, fāla Bōgu, na prētek. Jōš i dānas kad mōjū glāvu sīdo sēbro rēši, i nējzin dūv kad me ponēse u stāre dvōre, čūjen zvōnjavu o' smīja kākō odrebatīje o zīd stāre tēze. Probūdidu se vōnji i glāsādu se težāci promūklin glāson kōjī je osvītlija kātīrgu dī su sīdile izmorene žēne, i dīčūrlīja kōja je u tīku pōstala tīcon.

Glēnda, tā dōbra vīla, prīnōčila bi u dvōre mērijānske dī bi je dōškali pāuni na bīlin skālan, a po nōči lāgodili je smōlasti bōri i smrīča. Ūjutro sa sīnon ūtījo spūščala se niz bīle skāle ū grād i pomāgla jūdima iz pūka, kākō bi lāgje prībrōdili svōje nēvoje. Za bōgati svīt nī pūno mārila, òni će se jūr snāč za glēndu i za ne fālīt debēlo čedu se nasmījat sirōmašnen pūku.

Glēnda je odabrāla po svōme pōštenon kjūču glendēžive jūde kōji će je vīrno slīdit i intonacjūn žīvjēnjā dāvat, a kad jī' je izabrāla, bīla je kūtēnta. Glendēživac će šnjōn žīvit i bīt će mu dīl 'rāne, prēz kōje se nēče znāt okrēnit.

Glendēživac dī gōd je dōša, glēndōn je zabāvja i pūcali su jūdi o' smīja. A nīje mu bīla lāka, mōrā je pronoštīkāvat i mudrījat i prīko nāčina, kākō mu nīkor nē bi mōga spūstīt i umānjīt stečēnu tītulu. Znā je i prīdūplat, a čā bi se srčēnije nasmījali, to mu je vēča fāla bīla.

Glendēživac je znā da je stīman u grādu i da svōjōn kalamīton i mōšima òko sēbe skūpja. Infānto, jūdi mu nīsu tīli dāt prīznānje nā sva jūsta. Nīje se pūno zāčudīja, dōbro je znā s kīn jēma pōsla, a bōme o' īstega su splīskoga rōda. I s tīn su mu dāli mīslīt i zāraj īmena kōjega je stēka s glēndōn-vīlon iz Mērijana. Ōna ga je tīščala nā oko, īnšōma, nī smīja prīč mīru unātoč ča je nāstre njēzine u rūkān tīščā.

Ol' je jēdnōn ārtīšti na pōslu bātūda zadāvāla brīge. Kad je pīturāvā, znā bi se izgūbit i pōtīzat pīnelon i po nīkoliko pūti brēz pōtrībe na īsto

mīsto. Razbījā je glāvu kàko isplivat i dōč na svòjū kad mu dōjdu u kàfu Mùjačiča na tīr učeni jūdi. Srīča ča mu je vīla bīla pri rūci, òna je bīla gòjena u kolèdu i pòmogla mu nāč ònū fīnu žīcu filozòfije. Òstali bi kà incūkani kad bi je izvūka kà iz māca i dā jin mīslit. Pòtla se je pūvā nāš àrtīšta kà da je dōbija rēp o' pàuna i čārā ji je mòdrin òčiman.

Nī zà ništa bàtūda bīla stīmana i na cīni, š njōn su se dīčili dotūri, profešūri, inžinjēri i pīsci i vās glendèživi svit u nāšen mālōn, a vèlikon mīstu. Dòbro su znāli mèju sobon kòmu je bàtūda smòk pa bi jèdva dòškali sparīcat je prijateju kà na zlātnoj gvančēri. Nāočigled vīdilo se kàko rēste i šīridu mu se plūča, kàno da ga je opīla čistā àrja kòja mu je kà krūv dūši pòtrībna bīla.

Inšòma, kad su pītali glendèžīvca Pāvu Čòpa: »Šjor Pāve, ča vān se činī, ča se òvi nāši grājski òci plāskaju u Vīlu Šīlera?«, on je odgòvorija: »Òl' ste, jūdi mòji, inšepjani, mǎ kò je tō vīdija sa nārodon se mīšat!«

I dogodòvština je ùvatila mājā u òvōn grādu i cīn bi se pòčela prināšat, slūša bi je svīt atēnto kàko bi je mògli dāje prodāvat. U tēmu njēzinome vījadu nadožuntāvali su jūdi ča je kò tīja i dōklen bi arivala do pedesētoga čòvika, òna je bīla sāsvin drugāčija i pītā se: »Mǎ, je l' mogūče da se tō u nāšen grādu dogāja?«

Vijadāvale su tri glendèžive sèstre i po nājžèšćoj bŭri i gnjīloj jŭgovini po cīlome grādu i òkolici. Òdma' bi pripòznale kòmu tā glènda lèžī, a ko je glŭv na òbadvā ūva, pa bi žvèlto mǎnule po àrji i rēkle: »Grijòta je ò' boga lādīt zŭbe.«

Bācile su sèstre sve u vālcer i šŭpērbasto lanbikale svòjin vōnjon i šŭgon kako bi žŭjnome svītu začīnile lāngvidu spīzu.

Svīt se klānja sèstrān Bàtūdi, Glèndi i Dogodòvštini sve do tlèja. Onin līpin mòton o'krèjānce skidali su prid njima kǎpe i špāncēre: Ne ostāvja-jte nas i raščārājte nan pŭte.

NĪJE SE ČĪNIJA NĀPRID, ĀNKA MÒJA

Po stāroj užānci, svāko pozapòdne skŭpile bi se žēne u dvōr da mǎlo opòčinu o' trŭdnega dāna. Nājprin bi ūzdišuč pŭvale dōklen nè bi dòšle sēbi, pa pòtla rasprēdale i pritrēsale svòje i tŭje pòsle i čā jēma nòvega u grādu. Dòšla je nǎ red i nāša tēta Ānka i čŭli smo: »Mǎ, ča je bolī, bolī je ča se nī jŭr odāla, òl jon se nè vidi po cēri da je kà cèkīn zdrāva. Pŭna je ambicjŭna, kà da je ròjena u pālacu. Zà nju se nī jòš ròdija

mòmak, svàkomen nàjde bèteg. Jèdān ùkrivo glèda, drùgi nabāda kà màzga, a trèći jèma mřvu klèmpave ùši, kò bi mòga svè nabròjit.«

Govòrile su žène: »Līpa je, vrāg je līpi nè odnija, kòjū līpu gūstu kòsu jèma kòlūr o' garbūna, i šèсно je zàvije òko glavē u spūža. A kad te pògleda cřnin òkon, mìlo ti dòjde pri dūši. Mòra se priznat, slīči na kòntešu iz kvādra.«

A kàko gòdine trècedu břžje vèngo bismo tili, to su s gòdinan svè vīšje rēsli i anbičjūni šinjòrīne Ānke. Svàku mǎlo je 'ko o' sùsistva òl' o' ròjstva pīta, a brāt naponāse: »Sèstro mòja, ma, čā čèkaš, nè bi se tīja mīšat u tvòje pòsle, al' san dočūkā da jèmaš līpu prīliku.« Odgovòrila mu je kà u škercu: »Brāte mòj, mòre bìt da se zā me jòš nī nāša mòmak i da me čèka na ònome svītu.«

I kad je pòza tēmu òstala sāma, uzdanula je i pòčela nabrājat. Njèzine mìsli lètile su s ùzdisajima kà da mòli òtājstvo žalosno: »Jò, čā san dòškala, Mājko Mārījo, i nājblīžjemu san tēška, a nèšmoli nèsriknjemu svītu, kòjī nè more kunpātīt žènu kad se ne òdā i òstane sāma. Òni nè znaju mòjū mřku, da san u cřnin nòcima pružala mlāde rūke žūjne zāgrl-jaja, al' čā san mògla kad u mēni nīje zatrepèrila uzvrāčena jūbāv. Bòrila san se snòvima u prāznemu živòtu, 'Òče li se jednēga dāna smilovat nā me. Tēple rūke da me vòdidu do krāja živòta. 'Òče li tī dāni dòč i mòj indric nāč? Bārēnko da se mògu kòme izjadat, ovāko mòran sāma sòbon se kontreštāvati i tiščat ū se. Uzdànila je: »Mājko Mārījo, čūješ li me, kāno da je mòja jūbāv obučēna u gòzdeni ròbu kà vitez, oli kà da je kòpāran prīko òčiju navūkla.« Nè mogu rēč, kòji pūt bi me mřvu svòjīn rùkān o' svīle dòtakla i břžje-bòje kà da se pridòmislila i svòje rūke ùmīlne sēbi povūkla. Mřvu bi se nasmījala, svè je tò bìlo kà po sìrovoj kòži. Nīje to bīja oni smīj prāvi, ča te čāra i otvāra svā vrāta. Nīje bìla kàpāca na glèndu bācit, òli kòjū pècetu da se mògu nādat. U nìkòj grūboj prīši bi me òstavila, i još vīšje avèlila. Pòtla, kad san svè stāvila na tòlu, nīje jon zàigrā blīsak òka, nīje ni mǎnula rùkōn, oli šušūron vèselog òda dāla mòt da će se jòpet vrātīt. Dòbro je govòrila teta Tomažina: »Nīje se činija nāprid, i tò ti je svā filòždfija, Ānka mòja.«

DÌ SU JON BÌLE ÒČI

O' vèlikoga vèsēja skākali smo u ārju kad nas je teta pòslala po mǎlo frūta. 'Òdila san s brāton pūt dīdinog pòja po vèloj žègi. Pūtēn prātīla nas cvrčkova pīsama. Kāno da su se zàrekli: »Pīvat čemo dòklen nè puknemo, jèste li nas čūli...« Pūvali smo o' vèle vručinē i lice o' pòta svàku mǎlo

trāli. Dī bi se pògled spūstija, svūd bi nàiša na izgoreno, a cvīču pòjskōn i mērjāncīci trāvi ni trāga. Na vlākan prema mōru mòdrili su se vīnogra-di o' āluma i mātalo nas slākō zrno kroz blīske o' sūnca.

Mrsili smo u sēbi, u tūje se nē smī, a još mālō pa čemo se oslādīt zrnon ča se pritvōrilo u sūvicu, a māšit čemo se za kōjū mēkū òskorušu. Břzō smo dđšli do pōja, ča skākajuč, ča trčēč, a dōbro nan je krtōlčič òstā žīv kōliko je pūti pā. Bārba nas je izdājega adōčā i dōška nas je kraj lāze o pōja, di se arčičok òkitija rūsulicon, pa nan dāje mōt òštrīn liščen kā da je jūr čūtija čā nas čēka.

Nīsmo ni ūspili bārbi rēč kō nas je pōslā, a ōn se srūčija nā nās òsōrnin glāson: »Čā ste dđšli?« Pokūnjeni, zāgledali se ū zemju, zāmukli smo, a ōnda je iz nās izaša glās: »Po mālō grōzja i òskorūš ča su pāle īspo' cābla, poslala nas je tēta Marjēta.« Jōpet je bārba zavīka: »Nīma ništa, nīma ništa, svē su počōkali rēpci i gundevāji.«

I kad smo se tili upūtīt pūt òskoruše, bārba je stā īspri nās kā žāndar i obāturnija u lōzje. Nīje nan dā ni nōson provīrit na vlāku di su òsko-ruše. U prīvōn tīru òstali smo kā īncukāni i o' mūke ūzdisali. U bōtu smo se okrēnuli i òstavili bārbu kā nakostrūšenoga jēža.

Vrāčajuč se dōma, u svākon nāšen kōraku odrebatīvale su bārbine grūbe bēside: »Čā ste dđšli, čā ste dđšli.« Al' cvīčci su nan črčājikon svojōn òdnili grūbe mīslī, pōčeli smo jōpet skākat i pōslali kvrāgu bārbinu njojāntu mājēru.

I pāla nan je nā pamet bāba kad mu je prilīpila prīšvarak Nēsriknji Ātila. Ōdāvno se šāpjalo pō kuči kākō je bāba o' prīvē bōte pronōštikala da njēzinon zētu ništo jūskēga fāli. Svāku mālō učīnija bi kārōnjstvo kōje nīje prilīčilo fāmīji dīčnega rōda, di je krejānca i užānca prēz māč rēšila prāg dīdovine. Bāba bi znāla na vās glās zajaūkat, da bi se i rēpci prīstrašili i pōbigli iz pōnare: »Gōspe mōja, ma rēci mi, dī su bile mōjōn čēri òči?«

U òdu, nīko vrīme bīli smo smāntani kā da su nās òne grūbe bēside òpekle. Nīsmo ni pāzili di grēmo. 'Ōdili smo po òputinan, u bōtu smo se ošēvali da smo žbāndali s prāvega pūtā. Za srīču, brāt je spāzija gūstīrnu Pāičevu, i bīlo nan je òdmar lāgje. Īspri nās stvōrili su se vēliki mrāvi i břzali su kā da ji kō gōni škūrjon, i pōčeli smo ji slīdit. Vīkali smo: »Vīdi, kākō trčēdu prīko škrāp kā sōldati!«. Zā njiman smo trkali sve do pōdānka vlāke, kad, ča češ, jōpet smo sāšli s prāvega pūta. Īskali smo mēju cāblima ònī čēnpres sū dvā pincīna, a za srīču, bīja je mālō dāje ò' nās. Kakō smo ga trāžili po āriji, zāmalo smo pāli niza zīd u gūstīrnu. Ustrājeni, vātali smo dūv i adōčali ūščap mīsec i krōzā nj ukāzale se o'

tetě i mătere rŭke kàko nan prĭtidu. Ustrājeni čā o' rŭk čā o' mrāka, priskākali smo prĭko jām i stĭnja, pādali i ũzdizali se, a nėsriknja drāča svāku mǎlo bi nas sěbi potěgla. Srĭča da nĭ bilo kŭvi, sāmō mŕvu nas je ogrěbla. I tåko zapĭjani, razbarŭšeni' vlās, priskākali smo prĭko zidiči da prĭn škŭrice dōjdemo dōma.

Kad smo dōšli blĭzu kŭče, tŭklo nan je ð' strājā u čŭpicu. Nā vrj kàlete dōškala nas je tēta i pŭna nervožitādi ũtijo nas kōrila: »Dòbit čete bŭbac, kad dōjdete dōma, nēče van ji fālit.« Pokŭnjeni, dōšli smo prĭd mater, di je u kòčetu lēžala zavēzane glavē. Sva kōmora vōnjala je po òstu o' tārmena. Bĭdna mătēr sāmō je izŭstila: »Glāvno da ste žĭvi.« Ustrājila se da se nĭsmo izgŭbili, ðli da nĭsmo u gŭstĭrnu pāli, ðli da nas nĭsu cigani ũkreli. Zāgledali smo se u mătēr ustrāvĭjenu i za rŭčice se čvŕsto tiščali i bilo nan je dōboga žāj.

DÒŠLI SU ÛNUCI I SVĚ ZAČĪNILI

Pòsričilo se Vlāju kad ga je splĭski zanācija vāzeja za junāka da mu se nājde za svē pòsle òko imānja i bŭde pri rŭci u rādĭji. Junāk je pŭno bŕzo, uza svē pòsle, pòčēja ũčit zanāt o' gospodāra. I kad ga je izŭčĭja i dōbĭja prĭvŭ plāču na rŭke, ĭstega čāsa pĭvac mu je iz sēla zakukurĭkā: »Māte, nēš vĭšje trĭbat gāzit po òputini, grād ti je šĭron otvōrija vrāta.«

O' prĕvega dāna tŭklo mu je ũ glavu kōje je lĭpo imānje gospōdar stēka svōjin zanātōn. Čĭnilo mu se da je ũ tēmen svō bogāstvo svĭta. Jēmā je, mǎlo je rēč, vĕliku žēju da svōjima na sēlu pokāže kàko je ũspĭja u grādu. ĭstega je čāsa ukōrija sēbe: »Stāni, Māte, tēk si na počētĭku.«

Rādĭja je prĭko nāčina, kā mānit, i ũvik mu je bilo pri òčĭman ča je gospōdār stēka. I tĭ mōš, Māte, ako òčeš, kŭpit alāt za mǎlu bŭtižicu. Čĭnilo mu se da bi mu se ukāzala Gōspe Sĭnjska. U pòslu je bĭja vājān i fŭrbast. Kad je posāl pogādā, bĭja je āšperat i tiščā se atēnto kā da se o' miljŭnima rādi. Nē gledajuč ũ oči, uvātĭja bi svōjŭ vlāšku āndu nakrĭvĭjenon glāvōn i mudrĭjā, mudrĭjā, pa ovāko, pa onāko, jes me razŭmi-ja tŭte, klikō tŭde rāde jēmā.

Dānomice bilo mu je lāgje žĭvit jērbo se poprĭlično rōdbine nasēlilo iz Vlāške di je dōpokon mōga ũlist kā na svōja vrāta. Izjādāt se ðli se razvesēlit i zāpivat svōju rēru.

Ŭvik su mu bĭli na pamēti mĭščani kōji su jŭr izŭčĭli zanāt kod mēštri splĭski i pòstali kaligĕri, pĕkari, prodavāči kunplĭri, a za mesārski posāl nĭje jin trĭbalo ũčit, ōn jin je ĭsprve ĭša, nā njega su se svĭkli. Al' nāuk o' palketjĕra, marangŭna, zlatāra oli fine zanāte, nijēdan u tō dōba nĭje

privatija. Za tē pòsle rēka je mēštar Jōzo palketjēr: »Trība jèmat finu rūku, a njiōva je grūba.«

Gornjāci kòji su bìli snalàžljivi, ašpērti, a nè zamùzeni, otvòrili su māle bùtīžice. Prònija bi se brzo glās do sèla u Zàgori kàko se Īvān Māruškin lípo snāša u grādu. Kad bi čùli òni koji su òstali na sèlu, i nji' je vātala žèja da se dočèpaju grāda i jèdān druğoga su dovòdili. Īvān je dōveja brāta Stīpu da učī zānāt o' pèkara, a òn sùsida Jūru za kaligēra, pa māloga sèstrinoga za škovacīna. Grād nāpodan Mèrjana lípo nan se šīrija.

Ònī Vlāji kòjima je dōbro išla tīgovina i zanāt ùvatili su māja, a meju njiīman je ì naš Māte kojemu je pīvac »zakukurīkā«, i nīje se mòglo o' sile š njiīn žīvit. Nī zalūdu òna stāra: »Kad se Vlāšce pogòspodi, gòre Vlāšce vèngo pāšče.«

Unātoč glèndi i rūgānjū na njègòv račūn, nī se òzira, vèngo je grābija nāprīd. Òn se tišča ònē svòjē gornjāčke da se žèlī pokāzat i ako Bòg dā, gospodāra priteč u znānju i imānju. Māte je lípo stā nā noge i čīnija je kònte kàko bi jòš mòga jèdnū zēmju kùpit u splīskoga težāka, a jūr je stēka kùču, zēmju i zanātsku rādnju. Nī mu vrāg dā mīra, tīja bi se āuta domògnit pa nek zāpraši gospòdi splīskoj īspri' finoga jin nòsa.

U sùsistvu Mātinon, nīkoliko kālēt ò' njega, težāka je mùčilo kàko ìzāč iz nenādinje kojā ga prāti jūr dvī gòdine jerbo ga je ìnrāda trādila i dūga se nākupilo. U īsto vrīme, čēr mu je navīstila da bi se odāla. Mùčija se s mùkon ča ga je grīzla kàko svē tō namīrit. Tòka' če ga pāst u vèliki dūg òli pròdat zēmju, a bōjā se vèloga dūga kā kānkara. Znā je da ga gulikože čekadu pa bi mu za kāmate vāzeli kolikō vrīdidu dvī zēmje. O' mùke težāk se vās usūkā ū se, i kad bi òdija pūtēn, nè bi nīkoga spāzija, o' brīg kòje su š njiīn trēsle. Zvā je ù pomoč i òca i māter pòkōjne: »Opròstite mi, mòran na tī kòrak pòč, jèdino mi je spasēnje pròdat zēmju.«

Nā što je spā da mòra pròdat dīdovinu, tū svētinju oskrnāvit. A tišča je do svòjī užānci; bōje da pròpadne ù zemju vèngo ne slīdit svòje stāre.

Pòkri' če dūge i òdat če čēr kòja je pūna anbicjūna. Nīje ni špòža Splīčanka krīva kad je tāka užānca da se mòra òkitit u zlātu, kad su se tāko òkitile i māter i bāba i tète, kano da su bile čère o' Ròkfelera. Jerbo kò bi òstā žīv o' ròdbine, svòjte i petegulòni, bìlo bi ga: »Kòjega je ròda sīmanoga, a kā siròmašica u dòtu mālò je donīla.« A kad je težāk glèda

s druge straně, gôdilo mu je da se u zětovoj fāmīji gòvori da je bôgata dôtarica i kòliko je nèvista zlâta i svè na dùzīne bjankàrije donīla.

Inšòma, ništo zàra' svīta, svôjte i sèbe sāmoga odlūčija je pròdat Smrdèčac. I tãko zàra' bolèsnoga anbicjūna, tã użãanca »čã višje zlâta za spòžu« izila je didovinu u splīskome pòju. Zlâto je pòtla vinčãnja kúnjalo u škafeťinu o' komōna. Ūgledalo bi svītlost dãna o' svètkovin do svètkovin, òli kad se išlo na bãbine, òli bi ga Splīčanke stãvile nã se kad se išlo jedãnput na gòdinu na bãl u Teãtar.

Nãšlo je zlâto svoju feštu 1875., kad je cãr Frãnjo Jòsip I. arivã u Split, u slūžbenu šedūtu grãdu Splītu. Dòškale su ga mlãde Splīčanke urèšene zlãton, u špalīru, u svòje nãrodne nòsnje. Nī bīlo dòsta ča su òne zlãta jèmale, vèngo su jin zajãle tète i bãbe, nèka vīdi Cãr kãko splīsko bôgastvo blišči na līpin Splīčankan. Cãr je òstã razgorãčeni òčiju i nīje mòga dòč sèbi dī je arivã. A zãpravo, dòša je u jedãn dīl svòje cãrevine kòja je slòvila kã siròmašna i zapūščena. A zãpravo, adòčã je Splīčanke kòje su nã sebi jèmale dèboto po kvãrat zlãta. Zablišçilo ga pūsto zlãto, kordūni u dèset fili i šapunjeta rèšili su p̃si divojačke, a u pletènici oko glãvè trepèrili su tremãnti su mãjušnin biseriman, pozdrãvjajuč Njègovo Apostòlskò Veličãnstvo.

Cãr je rèka potèštãtu i grãjskīn òciman: »Vãma u Splitu nè trība ništa kad su vam žene ovãko bôgato òkičene.« Kãko su se u òpçinu òprãvdali, òli su bãcili po splīsku na glèndu, nīje mi pòznato. Ni mój òtac, ni mój dīda nīsu tò dòznali.

O' tège šenzacjūna pūno je vodè pròteklo. Mãte je ùpãntija kad mu je dīda Īvãn p̃rìčã kãko je svòjīm òciman vīdija cãra Vrãnju Jòsipa.

È, da znã dīda kãko je ùnuku Mãti osvãnulo i kãko mu se vīdi po korãciman da je sigūr u grãdu, ne grè višje pokūnjeno. Nòsi se po grãjskū, vèštīt po zãnjoj mòdi i pòstole na špigete. Bãcija je za vãzda svòjū seljãčku nòsnju i òpãnke, koje višje nèčedu povònjat njègove nòge.

Ūnatoč svèmu i nòvoj ròbi, nãmãj se gornjãka pripòznalo da nīje iz grãda. U òdu je prèveč mãvã rùkãn, a kad bi rãzgovor vòdija, nī znã čã će š njīman. Nabãdã je i zanãšã na bãndu. Nī bīlo pòmoçi kad bīdne nòge nīsu mògle tãko b̃rzo zaudòbit kòzju òputinu i jãme u planini.

Kad bi dòša meju svīt, dīçija se čã je pòstiga u grãdu. U nèdiju svètu tīja se pokãzat, obūka bi se u svètašnju ròbu, tišçã se ukòčeno i pãrilo je da je ì òn mètlu progucã. Nãjlipje ga je bīlo za vīdit kad je vãdija lèròj na kãdènu zlãtnu iz mãlega škašeliča na ðiletīnu. Īsprva bi se òko sèbe ošèrvã da ga bãrènko kògod vīdi, »čã višje, tò bòje«, i ònda pòçejã vãdit

lèrōj polāko, polāko i zagledāvā se ū nj i ūspūt ōko bacīvā je l' ga kò glèda. Zagledāvā se u lèrōj kà da je pīsano na kinēski.

Prizadòvōjan je òdija po grādu, i po cēri mu se vīdilo, crjēnili su mu se òbrazi kà jàbuke i na vās glās je pozdrāvāj kòga je pūtēn trēvija. U svākon rāzgovoru tija se pofālit ča je stēka, rādnici kàko za njēga žgobāju, a ōn skūpja māslo. Nīšta mu nī mājnkalo, vēngo sāmo žēna. Nije mu višje šmēkala cūra sa sēla, pōčēja je bacivat ōko na grājskē divōjke i znālo se da je žēnidbar, a lipo je imānje stēka.

U zādnje vrīme Māte je pūno mudrijā i nervožitād nīka trēsla je š njīn i škarpūnija se i pūvā i mālo je izlazija vānka. Njēgovi blīžnji kōji su ga dōbro poznāvali govōrili su: »Nīšto se mōra ròdit iz òvoga stānja.«

Ōn, gōra o' mladīča, široki plēčī, nāočit, naučija je kòliko-tòliko po grājskū se ponāšat. A kàko je stēka lipo imānje, òno bi mōglo posūšit njēgove mākānce sa sēla.

Dòpokon, òkrilo se, bācija je ōko na čēr o' svōga gospodāra u kòjega je izūčija zānāt. I skūpija je snāgu i riščā se svōjōn vlāškon mājēron zaprōsit je. Gospodār i žēna nīsu jēmali njānka u pēti da bi se čēr mōgla òdat za Vlāja. Zanīmili su i pōtla mālo vrīmena òtac je rēka: »Nēka čēr rēče svōjū, òna se odāje.« Ōna, nè budi līna, nasmījala mu se īspo ōka i mōmku rēšpīr darovāla. Ròditeji su ūvatili tī mōt i smīj o' čērē.

Bidnjākali su ròditeji mēju sōbon i podīlili su svōjū mūku sa ròdbi-non. Mā na kòga nan je čēr spāla, Vlāj je Vlāj, a zēt nan, tūgo nāša, nēče bīt Splīčanin. Pronoštikali su da je čēr prihvatila Vlāja za mōmka i nīsu se tīli ni jednōn bēsidon mīšat u čērīnu jūbāv. Nek jon būde ča je izabrāla.

I kàko vrīme u svōme òdu i rādost i tūgu razvodnīje, vīdeč da čērī nīšta nè falī, vēngo žīve u jūbavi i obilānci, mālo-pòmalo njīovo je nezadovōjstvo splasnīvalo. Dòšla su dīca, svē su začīnili ūnuci. Iz tē beš-tardāne rāce splīske i vlāške ròdila su se dīca pāmetna i līpa. Rēkli su nāši stāri Splīčani: »Dòšla je zdrāva křv i nè more fālit.«

I VĪLE SU ČŪVALE MĚRĀN

Nà vrj Mērjana kad je pōčela svīrat mūžika, a brātīmi Svētoga Krīža zāpivali »Mērjane, Mērjane«, nāmāj su se probūdile vīle i pōčele delikāno bālat po cīloj Gōri.

Tēga dāna zablīšćija se vās Mērjān u svōn svōjōn lipòti i kūpā se na mlīčnu bilīnu stīn kano da su svū pīnu mōra gālebi dōnili. Po pīvi pūt

se mōglo popēt po skālan pribīlin o' kūpališča Kōščine, kūč Vujičinovi i Škarini pa nōga za nōgōn do prvēga vřja krāj žudīnskoga kānpa, ōklen je pūk mōga obūvatit u jēdnōj ōčādi svō Splisko pōje kōjega su rēšili rōdni vñogradi o' Pōjuda do nāpodan Kūčīn pa pñiko Břda pa prema Smrdēčcu, Kīli, Dūjilovu, svē do Omīša.

O' tēga svētašnjega dāna, svāko primālice probūdidu se vīle mēřjanske ča su pñiko cīle zīme kūnjale, a razbūdili bi ji' svākovrsni prōfumi ča su jin u kōmoru krōza komēšure ūlizjali. Nāmāj su ōrne bīle za vijādat po cīloj Gōri. Kad jin je glavārica-vīla mānila rūkōn, ūzašle bi u đēntilaston ōdu i lanbīkale svōjīn čēleštin vēštan. Bālale su kvādrilju na plōkatu, kōjū su naučile o' šupērbasti Splīčanki, glēdajuč ji' na fēštu grāda.

Dānomice su vīle u jāto vās Mēřjān obilazile kāko bi mōgle lugāriman i pojāriman jāvit ako se čā grūbega na Gōri dogāja. Obilazile su i ūsrid bīla dāna, a svā sriča ča su bīle nevidjive kā da su ūčinjene o' čakla, jerbo bi mōglo bīt perīkula. Splīski težāci bīli su prēveč tānki na žēnskū lipōtu. Vīlan nī bīlo nā krāj pāmēti da bi zāra' nī težāci mōgli izgūbit glāvu. Ōne su tīle Mēřjanu svāko dōbro, kāko bi mōglo svē būjat u jūbavi i mīru. Ōkad su se nastānile u Vīlīnske dvōre i bāba mānje burātā u spīlju Svētoga Jēre, a nādaju se da će zāzbij nenādinja nēstat i žīvit če sāma dobrōta.

U svōme lētu probūdile bi prōfume iz rāslinja lāvānde, kādūje, smīlja, rūžmarina, bñnistre i bōra. Darīvali su ji svākon nāmīrniku kōjī bi blīzu vīlīnski' skūti dōša.

Īstega čāsa kad su se tīle upūtīt pūt Spinūta prēnula ji' je dičjā grāja, a tō su dotrčala dīca kā jāto tīc iz Vēloga vāroša. Skākajuč, pōtīzali su mlāde grāne i gīngali se nā njima. Drūga dīca osōvila se na āgavino līšče i brōkvan rīzali su pō njemu. A kad su vīdile kāko se pēnju na mlāda cābla, Īstega čāsa čūle su kāko je grāna pūkla kā da je o' čakla. Uzmūstapile se i pōčele skūtīman māvat kāko bi ūčinile vītar i đīcu pōtirale dōma. Al' nī bīlo vajdē, dīca su pomanītala kā da su pūštena, Bōže mi oprōsti, sa kadēne o' pāsa. Prīzlōvōjne, polētile su do Spinūta, di rēstu cābla bōra do sāmēga mōra, pa u dvā-trī skōka stvōrile su se u Lūbīnski pōrat di lūbīni ĩgradu svōjū rībju ĩgru i pōmilovala bi ji tā žīva ĩgra sēbra.

Ni tōt nīsu pūno stāle. Mūšno su se čūtile o' dičjē dīvjē ĩgre. Odlētile su do crīkvice svētoga Mikule Pūtnika, di bi se razabrāle kad zātekle bi mornāre kāko se mōlidu svētome Mikuli da ji kōja nenādinja na mōru ne snājde i obečāvali mu pōtla vijāda bōgate dāre.

Učinile su vīle līpi đīr do sāmē pūnte Mēřjana kraj crīkvice bōžice Dijāne, di rēste vīnova lōza dēboto do sāmēga mōra, a prema Svētome

Jēri nižedu se vlāke pūne grōzja. Jō, kōja lipōta, kad mōš pōgledon polāgodit kākō se laščīdu težāške rūke.

Vīle ne bi bīle vīle kad nè bi lètile po cīloj Gōri i svūdir se našle. O' svēga sřca vōlile su zabālat u zāklonicu na plòkату krāj crīkve Bètlema, di bi sēbi dāle māja i slūšale su tīčjū pīsmu iz čēnpresi pūnī' lāda. Ni tōt bīdne nīsu jemale mīra. Njōvu ìgru znāla je prikinut mōlitva iz spllje Svētoga Jērē, di se pustinjāci mōlidu pōvazdān, glādni i žēdni za svē òne jūde kōji, dānomice grīšidu dūšu i ne dādu da zēmju rēsi mīr i jūbāv. Oni, unātoč svēmu, mōlidu da spāsīdu jūde i da Bōg grīšnicima pāmet prosvītli. Vīle su se skrūšeno mōlitvi priklōnile, molēči se za cīli svīt, za rāslnje i tīce i svē žīvo na zēmji i u ārji i za Bratōvščīnu svētoga Krīža i svētoga Pētra, kōje su vāzele u amānet da čedu Mērjān pāzit i čūvat.

USPRĀVJALA SAN GRĀNE Ū VĪS VISĪN

Dōčin me je nabījā divjī lēbič, òtimjala san se kā prāvedna žēna kad būletu o' zlā mūža plāča. O skūpjenoga dišpeta usprāvjala grāne ū vīs visīn dōčin je zēleno zlāto cīlon tīlu dāvalo kūrāda. Čūtila san u tōn grūben dnēvu kākō se sřcika meškōljila i tīja bi cvīt ča prīn ūgledat svītlo dāna. Skūpjala bi kōru ča san višje mōgla i šāpjala cvītu: »Sītpi se mřvu, prōče i òva nenādinja o' vrīmena. Ől ne čūtiš da san kano ustrājena māter kad jon fibra trēse jedīnoga sīna.«

Vrīme se smīrilo i opūstila san grāne, nā sve bānde ūdišuč līpu ārju i slāko zakūnjala. Īzjutra me polāgodila jūtarnja rōsa, poškrōpile kāpjice mōra ča ji je smōrac dōnija. Nīsān se dōbro ni protēgla, mōje grāne òkitiše se posvēčenin cvīton.

U rēstu, òstā je u vītice cvīt o' prvēga do zānjega i bŭbrija je plōd i narēsta kano vēla trīšnja. I nī se obīstinila bābina šetēncā kōju bi ašpērtō znāla spūstit kād bi jon kō čāgōd nā žāj učīnija: »Lāžeš kā māslina.«

Pōtla nēvrīmena, težāk, čin je u vīnograd pristūpija, jēnōn òčādōn svū me je u nāručaj dīga pa sklōpjenin òčīma blāženo uzdanuja: »Rēsti mi, rēsti, i bŭbri, ūjarice mōja.« Svāku mālo nāvrača je kākō bi me mālo pōšuška, a jā bi mu līščen srēbra zatrepērila i mōlila ga neka mřvu ū lād otpōčīne i mlōge brīge ča ga morīdu da pōdīlimo skūpa. Kad je sēja, iz dŭbīn je ūzdīsa i ponāvjā po nīkoliko pūti: »Krŭpa, krŭpa i bolēščīna da se ne srŭči i svō zlāto mōje zēleno ne rāstoči. Jēmatva me trādila, nēmōj sād i tī, ònda san īša dekapōto na ĩnkanat.« Nabrājā je i vōdīja s mēnon kōnte kōji su ga mŭčili i dōbro se ĩskitīja. Izbācija je svē ča se skūpilo

ù njemu, pa će njemu i njegovima dõma bit lãgje. Svè vríme zriĵanjã čuti-la san kãko ga nikã nervožitãd dūr dūr tišči dõklen ne bi viđija da su svè mãslina obrãne.

I dõpokon kad je plõd dõbija kolūr crnega vĩna, živnija bi i tẽ dnève nãzva Fẽšta brãnja. Brãle su me divojačke rũke delikãno i žujave stãre s pũno põmje. I kada bi se teŹãk odalẽćija ò' mene, tũkli su me ščãpima i tãkican, a jẽdãn čõvik, za nè reč divjĩ, gãnčen õštrĩn grãnu mõiũ blĩzu sĩca prẽz mĩvu riĵvãrda prema zẽmji potẽga. Zabõlilo me dõ dna dũšẽ. Prẽnuja me řzajen iz te bõli kõnj Sõkol i pripõznala san po řzaju da mu je dõdijalo na jẽdno mĩsto čẽkat do nãvečer, a stõpro je jẽdãn bõt pozapõdne.

Divõjke su nõsile kõnistre nã glãvu lẽva, lẽva i prõsipale nikõn liĵon vedrinõn u bãdanj. Nãjmlajon divõjci u õdu põmakla (bi se) spãra pa bi se na sãmu sẽbe jĩdila kãko jon se tõ mõre dogõdit.

Dõčula san o' mõga teŹãka kãko će põtla brãnja, u njegovome dõmu za cilu druŹinu bit za vẽčeru riŹot o' sĩpe, frĩgane liĵnje, a o' slakusãrije zařskat će krõštule.

Põtla Fẽšte brãnja zamukle bi vlãke ča su se šĩrile od mẽrĵãnski' vrãt pa svè do crĩkvice o' Bẽtlema. Nĩje bilo višje glãsa o' mòmçiča i lugãra kad su se vrdũni i grdelini zalečĩvali u mõiã niĵdra. Al' nijẽdna pĩsma nĩ mi gõdila kã vrdũnova zĩjãda iz čẽmpresa kraj šikẽme. Znãli su za tũ štãciju oŹelandũri i navrãtija bi slũsat oŹelandũr Fĩlko Ændreško inamõrãn u tiče. Čã bi mu se jũsta i õči pritvõrile u uši pa finin nõson ašẽtã se sjũbjen sa vrdũnovon zĩjãdon i polètija vãs sritãn u visine visĩn.

Mĩvu san se dištũrbala čẽkajuč mõga teŹãka i pĩtala se: »Čã mu se zgõdilo kad se nĩje dõša pofãlit.« Vãs kuntẽntãn dõša bi se prĩn zĩmẽ s mẽnon põzdravit. Īspeka bi ĩntrame na grãdele, nãzdravija bi s vičõn bẽvãnde i rẽka: »Èvala ti, opoštẽnila si se, Źjarice moja.« Zavõnjale bi vlãke sve do Svõtoga Jẽrẽ i dõzva je sũsida Frãnu da se dõjde mãšit i dõšlo bi šetãču mĩlo da se mĩvu oslãdi.

Mĩslin se, mã, i bõje da nĩ õdma dõša po njegovon stãroj ŹŹãnci põkle san bẽtẽzna bĩla, čã me je õnĩ divjãk sa gãnčen glãvnũ žĩlu ò' srca õdra. Sigiũra san da nĩ o' teŹãkova rõda. Jõ, kõiũ Źbojitu rũku jẽmã!

Èvo ga, kã da san ga dõzvala. Čũjen glãse mõga teŹãka. Īsprve san ga adõčala kãko grẽ põdignute glavẽ i grãbi Źvẽlto, mãše rùkãn i sũsidu jãvja da se mõre čũt u kãvu na Čiovu: »Frãne mõi, pũna je kãmenica! Svã kõnoba võnjã po vẽrdine Źju, kã s oltãra Svõtoga Dũjẽ.«

NE TRĪBA JI OBADĀVAT

U dvõru u osĭn, kŭm Īvān sidĭ i za tĕrbuj se tiščĭ. Tõt pròlazi šjor Jõzo palketjĕr, ùvatija mu je mõt i gòvori:

- Kŭm Īvane, òl' vas čā bolĭ?
- Ne trĭba ni' pĭtat, to se razŭmĭ.
- A kòliko van je gòdĭn?
- Pŭno san ji, sĭnko, skŭpija, osandesĕt i sĕdan pòvrj! Al' ne trĭba ji obadāvat, jĕrbo sŭtrašnji dān ionāko jŭr dòlazi.

akcentuirala Katja Tresić-Pavičić

RJEČNIK

A

adòcat	pogledom primijetiti, ispitivački gledati
ajmĕkat	jadikovati
àlpĕžo	potpuno podignuto, odjedanput
anbicjŭn	častoljublje, ambicija
angrānpat	pohlepno uhvatiti, poput životinje
ārja	zrak
armerŭn	ormar
artišta	zanatlija
ašĕtat se	sljubiti se
āšperat	otvoren u govoru
āvār	škrat

B

bābine	posjet porodilji, poći na bābine
bakĕtĭna	drvce namazano smolom koje se upotrebljava pri lovu na ptice
bānda	strana, bok broda
baštārdān	onaj koji ima osobine mješanca
bātīt	udarati, lupati, tući, »bātīt ðelòžiju«
bātŭda	udarac, prenes. dobra efektna izreka, duhovit odgovor, doskočica
bārānko	barem
bārĭl	bačvica

belāj	neugodan čin, »dica da ne učinidu kòjega belāja«
beštímādūr	psovač
bèštīmja	psovka
bèteg	mana, bolest
bètēžan	slabunjav, slaba zdravlja
bèvānda	razvodnjeno vino, drop preliven vodom u vrijeme jematve
bjankàrija	rublje, rubenina
bōca	dio pokućstva u spavaćoj sobi, veliko ogledalo s ormarićem pri dnu; imali su je samo veoma bogati.
bŕnica	ženska suknja
brònzīn	brončani kotao, bakreni sud, tučani lonac
būbac	udarac, bubotak
bùleta	račun, ulog, prenes. plātiti će bùletu
būlsavica	zaduha, teško disanje
bumbāk	pamuk
bordīžat	jedriti
bōt	jedan sat, »pō bōta« - pola sata
būtīga	prodavaonica, radionica
būtīžica	mala prodavaonica ili zanatska radnja
bùtat se	leći u krevet

C

cāja	čađa
cēra	boja lica
cilibizāvat	kad ptica pjevica izvodi visoki C
cmākat	jesti tako da se čuje neugodno mljackanje, ljubiti glasno
cōtat	šepati
cūkar de ôrzo	šećer žute boje u obliku bonbona

Č

čanprāga	pandža
čārat	pomoću ogledala i sunca nekome slijepiti oči
črčājika	glasanje cvrčaka; drvena igračka čegrtaljka, upotrebljavala se za vrijeme crkvenih obreda u Velikom tjednu i zamjenjivala je zvonce; prenes. brbljavac

čütit   osjećati, osjetiti
 čüpica   zatiljak

D

dekapòto   posve, potpuno, do kraja
 dičùrlija   djeca, dječurlija
 dišpet   inat, prkos
 dištùrbat   smetati, smutiti
 dôč nã tîr   doći na red za revanš, »jô, čà mi je dôša nã tîr«
 dočükat   dočuti, načuti
 dôtarica   bogata udavača
 dovĳjat se   snalazit se, snaći se
 dûr, dûr   kaže se u značenju trajati, izdržati; »a tî, ženo, dûr, dûr«
 duratëšta   tvrdoglavac, tvrda glava (pogrdno)

Đ

đelòzija   ljubomora
 đilet   prsluk
 đinastika   gimnastika
 đināzija   gimnazija
 đita   izlet, »poć u đitu« – poći na izlet, na put

F

fāla   hvala
 fālĳnga   mana
 fālit se   hvaliti se
 fĕrmat   zaustaviti
 fôrca   snaga, sila
 frabëč   bolesno stanje
 frāja   veselica uz jelo i piće, katkada i izlet, »bĳla je frāja«
 frĳtule   vrst uštipaka (tradicionalno jelo za božićne i novogodišnje
                               blagdane)
 fûrbast   lukav
 fûrešt   stranac

G

gãnac	kuka; prenes. čovjek s mnogo negativnih karakternih crta
garbūn	drveni ugljen
gëte	muške visoke cipele s gumom, laštikom, sa strane
gîngat se	ljuljati se
glènda	šala, zabava
glendèživac	šaljivdžija, zabavljač, veseljak
gràdele	rešetka za pečenje ribe i mesa, roštilj, težaci splitski pekli su na njima iznutrice
gornjāk	naziv za stanovnika Dalmatinske zagore
godìmenat	uživanje
grìcule	trnci
gũča	debela potkošulja
gulikoža	čovjek koji uzima velike kamate na posuđen novac
gundèvāj	vrsta kukca, zlatar
gvančëra	pladanj, poslužavnik

I

inamòrat se	zaljubiti se
ìncukan	zaluđen
infišãvat	umišljati
infišacjūn	umišljaj (»ona je infišala da je muž vara«)
infišo	gledati nekoga netremice
ìnkanat	dražba
inkàntat se	ukočiti se, utvrditi se
inpjègāt	činovnik, službenik
ìnšepjān	glup, budalast
inšõma	dakle, bilo kako bilo, sve u svemu
ìntrāda	ljetina, godišnji prihod nakon jematve
ìntrami	iznutrice
ìskitit se	govorenjem olakšati sebi dušu, »jo, ča san se ìskitila«

K

kàfa Mùljačić	Kavana Muljačić na obali, omiljena kavana Splićana
kàdēna zlàtna	zlatni lančić ukrasni
kajīnkat	bolno zavijati (kaže se za psa)
kalamāri	podočnjaci; vrsta ribe
kalāmīta	gromobran, prenes. sve ono što koga jako privlači
kàleta	sporedna ulica
kaligēr	postolar
kānkar	bolest (rak)
kanočāl	dalekozor
kānut	kapnuti
kàpāc	kadar
kārānjē	svađa, prepirka
kārat se	svađati se, prepirati se
kārōnjstvo	nevaljanstvo
kàtrīga	sjedalica
kāva	kamenolom
kavafēr	čelično uže
kàrtīna	cigaretni papir
kàždraf	primitivac, čovjek lošeg ponašanja
kòčeta	starinska drvena postelja
kòmōn	nizak ormar s ladicama
kopārān	težački ogrtač s kukuljicom od oštre smeđe vune
kònrāda	glavna ulica
kordūn	pleteni pas, tanje uže od svile ili konca; bogate udavače nosile su u miraz i po deset nizova zlatnoga korduna
kontreštāvat	prepirati se, protusloviti
krābit, krābit se	otapati; prenes. topiti se od dragosti
krèdēnca	kuhinjski ormar za posuđe
krējānca	pristojnost, poštovanje
krmètat	slabo se osjećati prije ili poslije bolesti, »po kući se krmètājen cīli dān«
kròštule	hrskavi kolač

krtòlčíc	košarica s ručkom
kùntenat	zadovoljan
kukùjat	osjećati muklu bol u želucu
kùkviža	sova; prenes. natmurena žena
kunpàtit	otrpjeti, ne reagirati, imati razumijevanja
kūnjat	drijemati
kùrađ	hrabrost
kùrjōž	znatiželjan
kūs	komad
kvâdar	okvir, slika

L

lanbìkat	hladiti se, vijoriti
lăștre	naočale
lăștra	prozorsko staklo; prenes. »plătít lăștru« – platiti za učinjeno nedjelo
lāza	ulaz u vinograd koji je ograđen suhim granjem
lebīčāda	jugozapadni vjetar s neobično jakim i visokim valovima
līce kōntra nōsu	biti u skladu sam sa sobom
lèrōj	leroj, ura
lībar	knjiga
līkār	liječnik
līn, līna	lijen, lijena
līpa prīlika	kad djevojka nađe imućnog, poštenog ili vrijednog mladića
lùmīn	uljanica koja se pali za pokojnika
līmōzina	milodar
lòpiža	glineni lonac

M

măc	snop igraćih karata, »izvući kâ iz măca«
măc!	uzvik kad se tjera mačka
măkānca	neki nedostatak u ponašanju
mànica od otūna	ručica od mjedi

mànjēra	način ponašanja, »jèma lípu mànjēru«
mānut	mahnuti
màrula	ptičica koja živi u blizini vinograda
mātat	mamiti, iznuditi
māšit se	uzeti ponuđeno jelo
mèrjāncica trāva	vrsta trave koja raste samo na Marjanu
mēštar	zanatlija, učitelj
mēštrovica	učiteljica
mìžērija	bijeda, siromaštvo, »plàkat mìžēriju«, tužiti se na bijedu
mònrīna	starinski splitski ples
mònjifa	osoba koja nema svoga ja
mūsa	žena koja je mrgodna, »tìščī mūsu«
mūvat se	bezglavo se vrtjeti oko sebe, »čà se mùvaš«
mōša	pokret, gesta
mōt	znak očima il dijelom tijela, gesta, znak
mudrìjat	filozofirati

N

nabādat	kaže se kad osoba šepa ili ružno hoda
na itac	uhvatit nekoga u pravi čas
nāštar	ukrasna vrpca
na tōlu	stol, obično kartaški; prenes. »stāvīt češ svè na tōlu«
nadožuntat	dodavati, uveličavati u razgovoru, dodati
ne mārit	ne davati važnost
nenādinja	zlo, bolest
nèsriknji	nesretan, nevoljni
nēšmoli	a kamoli
nīje se činija	momak koji djevojci pokazuje da mu je draga, ali dalje
nāprīd	od toga ne ide, »nīje se činija nāprīd, tō ti je svā filoždīja, Ānka mòja«
nòvēna	misa devetnica, koja se služi devet dana za redom

Nj

njānke	niti
njòranat	onaj koji se nepristojno ponaša, neznalica, ignorant

O

òdat se	udati se
obadāvat	poslušati, mariti
obilānca	izobilje
òčāde	lijepi pogledi između mladih
òdiča	odjeća
òdrat se	oderati se
odrebàtit	odbiti se, ponovno izbiti
odrebatàjica	odbijen zvuk, jeka
òsto o'tārmēna	kvasina od lavande
òzirat se	osvrtati se
ošērvat se	osvrtati se, spaziti

P

patīmenat	patnja
pēceta	krpica, začkoljica
pērcē	listić biljke
perùšina	perje
petegulōna	žena koja voli ogovarati, blebetuša
pincīn	vrh, vrh čempresa
pīhička stvar	psihička stvar, znak
plèča	leđa
plòkata	maleni trg, pjaceta
počōkati	pojesti slatko
pōje	polje
pōkrivo	poklopac
pokūnjen	snužden
pōnara	udubina u zidu u kojoj se drže razne stvari
potēštat	načelnik
pōšuškāt	plitko kopati
pōza	nakon, poslije
pōza	uhvatit neki poseban stav, »vīdi ga, kōjū pōzu je ùvatija«
přīšit	žuriti

prišvarak	prvo nadjenuto ime, koje je preraslo u nadimak jer ga je okolina prihvatila
pronoštikat	proricati, prorokovati
pròsjat	ozaren, »vìdi ga, ča je pròsjā«
pròštit	pročitati
pūcat o'smīja	pucati od smijeha
pūsti me stāt	pusti me na miru
pūvat	puhat u hodu, u vatru, »čà si se uspūvala«

R

ràkas	jednoredni ovratnik na košulji koji se kopča pucetom (imućniji su kopčali srebrnim, odnosno zlatnim pucetom)
ramīna	limeni četvrtasti sud (u kojemu je bio petrolej), a rabio se za nošenje vode u polje ili slično
rēbac	vrabac
rèdikul	čudna osoba, čudak koji služi za porugu
rēra	pjesma stanovnika Dalmatinske zagore; popularan naziv za uskotračnu željeznicu Split-Sinj
rèšpīr	disanje, uzdisaj
ripòžat se	odmoriti se, uhvatiti lijepi položaj u odmaranju
rīšpet	poštovanje, obzir
rōd dīčni	poznat, štovan rod
rūsulica	ružica

S

sèkrēto	tajno, skriveno
spàra	okrugli štepani jastučić koji su žene stavljale na glavu pri nošenju tereta
Svêta Mānde Mèrjānska	istočno od grada nalazila se crkvice svete Mande Mèrjānske (iza Gripa)
Svêti Lōvre u Žnjānu	crkvice u istočnome dijelu Splita, posvećena sv. Laurenciju, rimskom đakonu koji je živ ispečen (god. 258.)
sòldāt	vojnici
sūvica	osušeno zrno grožđa

Š

šàjeta	strijela, grom
šapùnjeta	broš zlatni s biserima; poznata je pjesma »Tko ti kupi šapunjetu, Mĩtre Kàramàn«
šèdūta	sjednica
šèšno	skladno, lijepo
šetimāna	tjedan, sedmica
šikèma	stazica, puteljak
škercāvat se	šaliti se, »u škêrcu« – u šali
škrāpe	velike stijene koje vire iz mora
škùrica	tama, tmica
škafètĩn	mala ladica
škapùlat	spasiti
škarpūnit se	crvenjeti se
škàrtoc	papirna vrećica
škaršèlič	džepić na prsluku muškog odijela
škùrja	bič
šmèkati	prijati, sviđati
škovacĩn	smetlar
španjùlet	cigareta
špìgete	vezice za cipele
špjègat	tumačiti
špōža	nevjesta
štucigāvat	zadirzivati, ljutiti nekoga
šùšūr	buka

T

tabakjēra	kutija za duhan
tàkica, tàkjat	pritka, vilica; potakjāvat – postavljati takice, vilice u vinogradu
tàpēt	sag, tepih
tètošit	milovati, dragati, maziti
tìščat	držati, smatrati
tràdit	izdati, iznevjeriti
tràt nàprid	uzeti sebi pravo biti ispred drugoga

trèmanat	treperava ukosnica od zlata s biserima, »treperija je trèmanat na glavi«
tũfina	plijesan
trũs	potres
tũrat	gurati

U

ũfat se	nadati se
uncutàrija	psina, podvala
ustrãjen	prestrašen
ũvatit mãja	uhvatiti zalet
ũvatit ù đĩr	nekoga uhvatiti u klopku
uspũvat se	puhati u hod, »čã si se uspũvala«
ũžãnca	običaj, navada

V

vazěst, vãzimat	uzeti, uzimati
věrdine	nevin, netaknut; posebno se kaže za vino i ulje izvorno, kako ga je zemlja dala.
věrši	stihovi
vĩjad	putovanje
Vĩlĩnski dvõri	predio Marjana blizu Zoološkog vrta
vĩšta	vid, pogled, »kũrte vĩšte« - kratkovidan
Vlãj	naziv za stanovnika Dalmatinske zagore
vlãka	terasica u krškom terenu u vinogradu
Vlãška	naziv za područje iza Klisa i Kozjaka, Zagora
voltãvãnjě	šaliti se s nekim bez njegove privole

Z

zajãt	posuditi
zĩjãda	ptičji pjev, kad ptica pjeva bez prekida
zanãčija	zanatlija
zãzbĩj	uistinu

Ž

žbàndat	zastraniti, skrenuti s puta
ždrônj	slaba strana, »nàpipat ždrônj« – naći nekome Ahilovu petu
žènidbar	mladić koji se ženi
žgobāvat	raditi pretežak posao
žvèlat	brz, hitar
žŭjave rŭke	žuljave ruke
žŭjna	željna
žŭnta	dio tijela, »jô, ča me bòlī svāka žŭnta tīla«; dodatak pri kupovini mesa
žŭrka, sŭrka	dio splitske narodne nošnje koja se kopčala alamārima

OPASKA

Za razliku od čakavskih govora na srednjodalmatinskim otocima, splitski govor je, pod utjecajem štokavskih govora iz svojega zaleđa, odavno izišao iz tradicionalnog čakavskog troakcentnog sustava ($\grave{\text{~}}, \hat{\text{~}}, \tilde{\text{~}}$), te uz dva silazna naglasaka i čakavski akut poznaje i kratkouzlazni naglasak ($\cdot$), koji je po kvaliteti gotovo istovjetan štokavskome, s time da je 'uzlazniji' od štokavskoga kada se nađe na prvome slogu višesložnih riječi.

Budući da je zbog miješanja dvaju akcentnih sustava splitska akcentna norma vrlo nestabilna i promjenjiva, te ovisi o starosnoj dobi govornika, njegovu podrijetlu i gradskoj četvrti u kojoj živi (primjerice, riječ *pitur* u Splitu će različiti govornici izgovoriti na tri različita načina: *pitūr*, *pitûr* i *pitūr*), akcentuaciju crtica Sonje Senjanović obavila sam izravnim bilježenjem naglasaka onako kako ih je izgovorila autorica čitajući tekst.

Crtice Sonje Senjanović napisane su i izgovorene govorom kakvim se govorilo u splitskoj težačkoj četvrti Lučcu u vrijeme autoričina djetinjstva, dakle između dva svjetska rata. Napominjem da će, ovisno o kontekstu i intonaciji rečenice, i sama autorica katkad istu riječ izgovoriti sa »starijim«, a katkad s »novijim« naglaskom (primjerice: *užānca* i *ùžānca*; *kontrāda* i *kònrāda*; *kolūr*, *kolûr* i *kòlūr*; *profeshūr* i *profeshûr*; gen. jed. *glavē* i *glāvē*).

U ovim slučajevime naglasak nisam ujednačavala, nego sam ga bilježila onako kako je izgovoren.

Prof. Katja Tresić-Pavičić